

Lännen ylängöillä elää buddhia

Heinäkuu 2008 on kääntymässä lopuilleen, ja Taksterin kylässä kolkuttavalle vain raotetaan. Talon ensimmäisten pari ovien vetimistä roikkuu parikymmentä *khataa*, valkoista ja kapeaa silkkiälinaa joita tiibetiläiset jakavat toisilleen kunnioituksen osoituksena. Ovet ovat punertavaksi maalattua puuta, ovipielinä on kaksi kivistä pylvästä. Ulkoapäin rakennus vaikuttaa parakilta. Koulu tässä aikoi- naan toimikin.

Ovet pysyvät kiinni. Kulman takaa löytyy savitiilimuurista toinen portti, peltiovi, ja nyt muurin yli näkyy *chörtenin* eli stupan kullattu huippu. Josakin sisällä haukkuu ja murisee koira, kaiketi tiibetinmastiiffi. Lopulta vanhahko nainen raottaa varovasti ovea. Hän ei näytä ilahtuneelta. Wang, kiinalainen kuljettajanne, neuvottelee naisen kanssa. Keskustelu on vaimeaa. Teillä ei juurikaan ole yhteistä kieltä edes Wangin kanssa, mutta ymmärrätte, että tämä yrittää selittää naiselle, että te ette ole amerikkalaisia. Siitä ei tunnu olevan apua, ei liioin siitä että teksti Wangin kirkkaanvihreän teepaidan selässä julistaa: *NOKIA connecting people*.

Wang vilkaisee teitä ja näyttää tyytymättömältä. Hänen takaansa naisesta erottuu vain valkoinen hellehattu ja kaista täysmustaa housupukua. Olette jääneet kylänraitille, vähän etäämmäksi, ja jostakin on seuraksenne ilmentynyt neljä lasta. Kasvot ovat tummiksi ahavoituneet, katseet totisia, vaatteet pölyn peittämät. Pienimmällä pojalla on kädessään lankapuhelimen luuri, josta roikkuu pätkä kiemuraista johtoa, kuin vaikeasti tulkittavana kannanottona uusimman teknologian luomaan yhteisyyteen.

Talo porttien takana on Lhamo Dhondrubin syntymäkoti. Sillä nimellä toinen nykymaailman suurista hengellisistä johtajista tunnettiin 1930-luvulla, kun hän oli lapsi, ja tässä kylässä hänen lapsuuttaan kesti nelivuotiaaksi.

Vuonna 1939 hänet tunnistettiin jälleensyntyneeksi dalai lamaksi, hän muutti Lhasaan ja sai nimen Tenzin Gyatso. Harva tätäkään nimeä muistaa. Dalai lama toimii käytännössä erisnimenä, vaikka Tenzin Gyatso on jo neljästoista lajissaan. Nykyisin hän elää pakolaisena Intian Dharamsalassa, on elänyt jo vuodesta 1959 saakka.

”Muistakaa, että poliittisia kysymyksiä ei saa esittää.”

Takster on tilapäisesti suljettu matkailijoilta, koska Pekingin olympialaisiin on tuskin kuukautta. Pääsitte tänne, koska poliisit valvovat maanteitä yleensä vain aamupäivisin; lounaan jälkeen he tapaavat nukkua. Kylän raitti on hiljainen. Kuivalta, kivikkoiselta pientareelta kurottelevat tavallista kookkaammat kissankäpälät, kylän laidalta nousee jyrkkä kukkula, ja jostakin ilmestyy kukkulan laelle kolme iloista nuorta miestä huikkaamaan tervehdyksensä, englanniksi. Aurinko liekehtii lähes taivaan laella, varjot ovat jyrkkiä ja lyhyitä, ja etäältä, vihreänä kumpuilevan viljelymaiseman keskeltä, erottuu pieni stupa. Pengerviljelmiltä kohoaa kauraa ja ohraa, etäämpänä helottaa keltaisenaan rypsi, biopoltoaine.

Kylätien varrella punertavasta savesta tai savitiilistä tehdyt talot tuntuivat kaivautuneen rinteeseen ja kasvavan maasta, joka myös on punainen, ja siellä täällä talojen keskellä on pystyssä pelkkiä murtuneita seinä. Yhden seinämän kyljessä lautasantenni kuuntelee taivasta, ja samaan suuntaan kurottavat huojuvan oloiset tikkaat. Alarinteellä vanha mies on noutamassa laiduntavaa hevosta. Mies näyttää kyllin iäkkäältä voidakseen olla Lhamo Dhondrubin leikkiveri tai lähisukulainen, joita kylässä yhä asuu. Olkihattu, sininen kauluspaita ja siisti, tarkoin napitettu villatakki sekä tummat housut luovat pyhäisen, herraskaisen vaikutelman. Mieleen tulee kyläkoulun opettaja.

Muita ei näy. Nekin kaksi vanhaa naista, jotka kävivät raitilla rekisteröimässä tulonne, ovat kadonneet. Kuljettaja käy hermostuneeksi. Lhamo Dhondrubin syntymäkotia jää näkemättä, mutta matkalla takaisin Xiningiin pysähdytte tutkimaan ohrakuhilaita, sidottuja lyhteitä jotka on koottu pyramidin malliin keoiksi. Työ näyttää ammattitaitoiselta, maa viljavaltta, hyvin hoidetulta. Kumpareella peltojen keskellä touhuaa kuvausryhmä kameroineen ja mikrofoneineen.

Mitä teiltä jäi näkemättä? Ne jotka ovat päässeet sisään Lhamo Dhondrubin lapsuudenkotiin, ja yleensä sinne pääsee kuka tahansa, ovat kuvanneet kotia tyyppillisen tiibetiläiseksi. Talo on, tai ainakin oli aikoinaan, suorakulmainen rakennus keskuspihan ympärillä. Ulkoseinissä ei ollut ikkunoita, vain oviaukot, ja katolla oli kolme savupiippua sekä kaksi aukkoa ilmanvaihdolle. Taloon käytiin itäpuolelta, kuten käydään nytkin, ja käytävän jälkeen tultiin sisäpihalle. Oikealla keittiö täytti liki koko itäsiiven, pohjoisosassa oli alttarihuone sekä vanhempien makuuhuone. Navetta, vierashuone ja varastot olivat läntisessä siivessä, hevoset, koirat ja lampaat oli sijoitettu eteläiseen osaan. Talli oli kivetty, huoneissa oli puulattiat.

Huone jossa tuleva dalai lama syntyi, on nykyisin katettu kullatulla kupolilla, ja museotalossa on esillä vanhoja perhevalokuvia koko sisarusarjasta. Perheeseen syntyi kuusitoista lasta, joista Lhamo Dhondrub oli yhdeksäs. Seitsemän jäi eloon. Yksi vanhemmista veljistä oli jo aiemmin tunnistettu korkean laman inkarnaatioksi.

Edellinen dalai lama, Thubten Gyatso, oli kuollut joulukuussa 1933, ja joistakin merkeistä oli päätelty, että jälleensyntyminen tapahtuisi tiibetiläis-

ten asuttaman alueen itäosissa. Kolme sopivan oloista ehdokasta löydettiin, mutta yksi kuoli eikä toinen tunnistanut edelliselle dalai lamalle kuuluneita esineitä. Elämäkerrassaan Tenzin Gyatso kertoo yhä muistavansa etsintäpartion saapumisen ja miten tutulta kaikki hänestä tuolloin tuntui. Edeltäjälleen kuuluneet esineet hän tunnisti. Lhasaan muuttivat myös vanhemmat ja kaksi veljeä.

Pojan saama uusi nimi, Tenzin Gyatso, on lyhenne. Kokonaisuudessaan 14. dalai laman nykyinen nimi on Jamphel Ngwang Lobsang Yeshe Tenzin Gyatso, mikä suomeksi tarkoittaa *Pyhä herra, Lempeä kunnia, Suuri puhuja, Myötätuntoinen, Oppinut uskon puolustaja, Viisäuden valtameri*.

Takster sijaitsee kolmisenkymmentä kilometriä Xiningin keskustasta kaakkoon. Lhasaan on matkaa maanteitse parituhatta kilometriä. Vuodesta 2006 kaupunkeja on yhdistänyt myös Tiibetin rata. Takster on Qinghain maakuntaa, mutta tiibetiläiset kutsuvat näitä seutuja nimellä Amdo. Vanhaan Tiibet oli jaettu kolmeen alueeseen, kaksi muuta ovat Ü-Tsang ja Kham, ja yhä edelleen tiibetiläisten asuttama alue on paljon suurempi kuin virallinen Tiibetin maakunta.

Qinghai on tarkoittanut Kiinassa vähän samaa kuin Siperia Venäjällä. Asukkaita on harvassa, alueella on vankiloita, ja vasta 2000-luvulla tänne kuten kaikkialle läntiseen Kiinaan on muuttanut runsaasti han-kiinalaisia: täkäläisessä rakennemurroksessa muuttovirrat kulkevat myös syrjäseuduille. Te olette kierrelleet koko pitkän olympiakesän uiguurien asuttamaa Xinjiangin maakuntaa ja pysähtyneet Qinghaihin ja Xiningin kaupunkiin levähtämään. Pari päivää Taksterissa käyntinne jälkeen tutustutte mieheen, jota alatte kutsua Niu Niuksi, ja Niu kertoo, että voisi esitellä teille seuraavan eli 15. dalai laman. Niun mukaan tämä on ehtinyt jo uudelleensyntyä, vaikka edellinenkin dalai lama on vielä hengissä. Tuleva dalai lama asuu tunnin matkan päässä Xiningistä. Koska Niun puheissa ei tunnu olevan mitään tolkkua, kyseessä on tarjous, josta ei voi kieltäytyä.

2.

Anna-Liisan päiväkirja. Xining, tiistaina 5. elokuuta 2008. Jii lähtee aamukahdeksalta. Haen pyykki pesulasta. Pesula on tuttu, ruokakauppa on tuttu, kengänkiillottaja tervehtii. Vieraalla maalla, oudoissa oloissa ja ventojen keskellä arjen käytäntöjen vähäisinkin tuttuus saa olon kodikkaammaksi. Pakkaan. Reput saavat olla päivän hotellin komerossa.

Tapaan Niun alakerrassa. Lupaen hänelle, että olemme vartissa valmiit lähtemään. Jii tulee myöhässä. Erään luksushotellin internet taitaa olla liki ainoa yhteys maailmalle, ja tänään aamuvuorossa on ollut tiukka rouva, joka on sanonut, että netti on varattu vain ja ainoastaan hotellin asukkaille. On siinä hiljaisella miehellä ollut puhumista, mutta niin vain lopulta lehtijuttu kuvineen Suomeen on lähtenyt.

Noustaan bussiin numero 1. Rahastaja haalii matkustajia: mitä useampi matkustaja, sitä suurempi komissio auton henkilökunnalle. Lippu maksaa 8 yuania. Ostan kolme. Niin on tupaten täyttä, että moottoritasollakin istuu neljä. Kaupungin rajalla kuljettaja pyytää muutaman ulos, ja aivan luontevasti kuusi vapaaehtoista hyppää kyydistä ennen poliisien tarkastuspistettä. Rahastajapoika käy kopilla lippuostoksilla, naispoliisi vilkaisee autoon: liikakuormaa ei ole. Matka jatkuu, ja autosta poistuneet otetaan kyytiin muutamana kymmenen metrin päästä. Oletettavasti kaikki tietävät, myös poliisi, mistä on kysymys ja mikä on käytäntö. Ehkä jopa jokainen pääsee bonuksista osalliseksi.

Tie on kuoppainen. Ensimmäisessä kylässä melkein joka talon pihalla roikkuu kuivumassa isoja valkoisia laattoja. Kalkkikivimylly jurskuttaa. Tehdään lattiakeramiikkaa. Pelloilla kasvaa soijaa, vehnää, rypsiä. Sadonkorjuu on alkanut. Vehnä on tuleentunut, paikoin se on ruskehtavaa, paikoin kullankeltaista. Kuhilaita on jo koottu.

Jäädään bussista pikkutien risteyksessä ja kävellään kohti kylää. Kapeahko, asvaltoitu tie peltojen keskellä vaikuttaa uudelta. Uusi se onkin. Kun presidentti vieraili kylässä, hän kiitti asukkaita lähettämällä näille rapakon tilalle kunnan väylän. Niu kertoo tämän, mutta hänen ilmeestään ei ota selkoa: hyväkö oli teko vai vallan arveluttava? Jotenkin tämä, presidentin käynnistä huolimatta, on peräsarkaa, 1950-lukua. Tosin se Kauhavan Hirvijoen suuri Peräsarka, jonka minä kotoani muistan, oli tuolloin jo salaojitettu, vaikka lyhteitä kai sielläkin vielä sidottiin.

Niu on järjestänyt taksin: joku serkun kummin kaima. Maisema on kukkulainen, pääskysyä taivaalla, paimenia kedolla, järven selkä sininen. Jollakin kannaksella auto pysäytetään; Niu tahtoo tulla kanssamme valokuvatuksi. Seistä jökätään taustana järvi ja vuori. Kuljettaja kääntelee arvokkaasti kameraa ja sukaisee varmuuden vuoksi hiuksiaan.

Kaarramme kylään, jonka nimi on Nan Men Xia, Eteläportin laakso. Siellä kyyhöttää vanha luostari. Aikoinaan koko laakso oli yhtä luostaria päästä päähän. Asukkaita, munkkeja, oli yli 7 000, heitä vainottiin, luostaria vainottiin, ja lähes lopullisen iskun antoi kulttuurivallankumous. Jäi vain nyt nähtävissä oleva rakennusryhmä heinittyneine pihoineen.

Tervehtimään köpöttää 80-vuotias munkki, pieni ja hailusilmäinen, auvoisesti hymyilevä. Hampaita on harvakseltaan, suun ympärille syntyy pikku lapsen pehmeyttä. Temppelein seinällä on punaiselle pohjalle asetellut karaktäärit: *Voit olla buddhalainen ja silti rakastaa isänmaatasi*. Kaikesta näkee, että omaisuutta ei ole liiaksi. *Tuhannen Buddhan* vitriinin esineet näyttävät vasta valetuilta. Ne kuulemma entistettiin hiljakkoin.

Luostarin vanhin puhuu taukoamatta, hamuaa kättäni ja selittää, iloisesti ja innoissaan. Nyökyttelen, enkä, kumma kyllä, tunne itseäni juuri lainkaan hyödyttömäksi. Miehen asia tuntuu niin tärkeältä, että ymmärrän olennaisen: läsnäolomme on oljenkorsi, kenties ohuin ja viimeinen. Niu kertoo, ettei vanhus koskaan ole nähnyt näköisiamme ihmisiä.

Keittiörakennuksen nurkassa höyryää valtava muuripata aivan kuin ennen vanhaan navetan karjakeittiössä. Puinen kansi on raollaan. Vesi kiehuu. Kamarissa aterioi kourallinen munkkeja. Meidät viedään hämärään sivukamariin, jossa punakaapuinen lyhyenlanta menninkäinen häärää. Pöydillä on kymmenittäin pieniä messinkipikareita. Mies valuttaa niihin sulaa jakinrasvaa. Hyytyviä aihioita on joka puolella, isoimmat ikkunapenkeillä. Valkoiset sydänlangat töröttävät. Meille kerrotaan, että valmiit pikarit kuljetaan temppeleihin: isot asetetaan nelimetrisen Tulevaisuuden buddhan jalkojen juureen, pienet ovat pyhiinvaeltajia varten. Kannatuksen vuoksi ostamme muutaman, jotka vanhus lupaa myöhemmin sytyttää.

Isolla sängyllä on kasa taiteltuja peitteitä sekä jalallista tarjotinta muistutettava puinen teepöytä. Kasan ja teepöydän välissä on kissan pesä. Hiilenmusta vartalo on kiertynyt puoliksi kerälle, keltaiset silmät killistelevät unteloina. Kissa on yöllä saanut viisi pentua. Voipunut emo ei jaksa pelätä. Se keskittyy nisältä toiselle marniviin vastasyntyneisiin. Seinältä, kissan pesän takaa, katselevat uuden vuoden tyttö ja poika. Kiinalaisen uuden vuoden – kevätjuhlan – aikaan ihmisillä on tapana liisteröidä ovipieliin ja kotiin koreita puna-kultaisia kuvia. Ne muistuttavat jättikokoisia kiiltokuvia ja esittävät pulskia lapsia kala sylissänsä. Kala on karppi. Se symboloi vaurautta ja viisautta, joiden ominaisuuksien myös Kiinassa kuvitellaan astuvan yhtä jalkaa.

Nurkassa, tiuharuutuisen ikkunan vieressä on ruskeasävyinen kaappi ja sen päällä kookas, katodiputkella varustettu televisio. Keittiökellon näköinen nakuttaa television takana. Viisarit osoittavat 9.20. Se aika meni tunteja sitten. Mitä väliä! Sekä munkeilla että meillä on joustavahko aikakäsitys.

Vanhus johdattaa meidät ulos. Pitkän heinän seassa lojuu tuhoutuneiden pilarien kapiteeleja ja kattotiiliröykkiöitä. Vaikuttaa siltä, että emme sittenkään saa tavata lapsimunkkia. Vanha munkki ihastelee silmälaseni; ilmeisesti hän haluaisi ne. En anna: plus kakkosen lasit päässään hän vain kompuroidi, ja sitä paitsi jäisin vaille lukulaseja. Niu lähtee takaisin juttelemaan kyläpäällikön tai jonkun muun asian päällä istuvan kanssa, Jii ottaa muutamia kuvia meistä ja antaa munkille omat varalasin.

Vanhus nostaa lasit nenälleen. Hän kääntelee päätään ja ilahtuu aivan kohtuuttomasti, hohottaa ja hölöttää, ilveilee ja hyppelhtii tossut läpsyen ja innostuu entisestään, kun huomaa luostarin seinään kiinnitetyn pikku kyltin. Hän kyyristyy tiiraamaan sitä. Osaako munkki lukea, sitä emme tiedä. Oletettavasti hän ainakin näkee tekstin. Hän veikestelee ikkunasta heijastuvalle kuvajaiselleen, ja nyt hänkin näyttää mieheltä, jolla on Diorin pokat mutta Tiimarin linssit.

Niu tulee kertomaan hyvät uutiset: *luostarin managerit* olivat vain muutamana puhelun päässä. Pääsemme tapaamaan poikaa, Ma Ta Jiaa, jota nimeä Niu ei osaa kääntää. Han-kiinalainen manageripariskunta on ylen kohtelias mutta tuskin paljonkaan tekemisissä luostarielämän kanssa.

”Muistakaa, että poliittisia kysymyksiä ei saa esittää”, Niu tulkkaa. Min-kälaisia poliittisia kysymyksiä osaisin esittää edes suomalaiselle seitsenvuo-

tialle? Onkohan jalkapallo täällä vielä poliittinen tai uskonnollis-poliittinen aihe, buddhan pään potkimista? Astumme kujalta porttien kautta sisäpihalle, ja räksyttävien kiinanpalatsikoirien ohi kuljemme toiselle pihalle, jota vanhat rakennukset ympäröivät ja jonka kivetykselle – siivouspäivä! – on asetettu pieniä mattoja tuulettumaan. Pihassa on muutama matalahko puu sekä ruukkukasveja. Perällä kohoaa kaksikerroksinen, lasiseinäinen rakennus, ympäristöön verrattuna moderni, ja saamme kuulla, että sen on paikallishallinto hyvää tahtoa osoittaakseen luostarille rakennuttanut.

Tällaisessa talossa asuu ja varttuu seitsenvuotias Ma Ta Jia, josta kasvatetaan, niin teille sitkeästi vakuutetaan, seuraavaa dalai lamaa, joka kerran tulee asustamaan Lhasassa, Potalan palatsissa. Suhtaudumme väitteeseen samoin kuin Archibald J. Little Fengdun ihmeisiin: johonkin tarkoitukseen poikaa epäilemättä kasvatetaan, ja suuressa politiikassa on aina vireillä monia pieniä suunnitelmia joista harvat toteutuvat. Mitä tulee jälleensyntymiseen, ja eritoten jälleensyntymiseen ennen aikojaan, siitä jokaisen barbaarisen skeptikon on muodostettava oma mielipiteensä.

3.

Jätät päiväkirjailmaisun, kun sinä ja Jii astutte sisään toisen kerroksen huoneeseen kuin valtaistuinsaliin, jossa seitsenvuotias istuu punainen munkin kaapu yllään mahtipontisella tekonahkasohvalla. Samanlaisia sohvia näkee kiinalaisten hotellien auloissa. Ma Ta Jia katsoo suoraan silmiin. Pää on ajeltu, kasvoissa outo iättömyys, ilme tyyni ja vakava, tutkimaton, ja sellaisena se pysyy myös silloin kun valokuvaatte häntä. Ristityt kädet lepäävät polven päällä, vieressä sohvalla loikoo kookas pehmolelu, tiikeri. Tiikerin katse on viekas ja kavala.

Sohvan selkänojalle on levitetty keltainen kangas, ja sohvan edessä on suuri, matala puupöytä, jonka lakattu pinta kiiltää. Sekin voisi olla jonkin hotellin aulasta. Pöydän alta erottuu punapintainen rahi; pojan jalat eivät vielä yllä sohvalta lattialle. Seinällä riippuu valokuva, joka esittää Ma ta Jiaa persikkakruunu päässään.

Persikkakruunu viittaa gelugpa-munkkikunnan luojaan, Tsongkhapaan (1357–1419), joka aina kuvataan sileä, keltainen, päälakea kohti suipponeva ja korvallisilta alas laskeutuva myssy päässään. Tsongkhapa perusti Gandenin, gelugpan ensimmäisen ja tärkeimmän luostarin Tiibetiin vuonna 1417. Luostari sijaitsee nelisenkymmentä kilometriä Lhasasta itään 4 500 metrin korkeudessa. *Ganden* on tiibetiä ja tarkoittaa riemukasta, iloista, mutta kulttuurivallankumouksen aikana luostari sai osakseen kaikkea muuta. Ganden tuhottiin lähes täysin. Vuosikymmenten kuluessa se on rakennettu uudelleen ja sinne on asettunut yli 400 munkkia.

Mutta nyt olette liki 2 000 kilometrin päässä sekä Gandenista että Lhasasta, ja katsotte hämmästyneinä ja ehkä vähän hämmentyneinäkin pien-

tä poikaa. Poika ei puhu. Hän ei koko tapaamisenne aikana sano sanaakaan. Hän ei hymyile. Hän ei vaikuta olevan tulostanne enempää iloissaan kuin pahoillaankaan. Toinen pojan opettajista, kiinalainen, on paikalla, ja hänen kanssaan rupatlette niitä näitä jalkapallosta. ”Kyllä, pidämme jalkapallosta, vaikka emme olekaan urheilusta erityisen kiinnostuneita.”

”Ma ta Jia opiskelee kiinan ja tiibetin kieliä, historiaa, kulttuuria ja matematiikkaa. Ja kyllä, hän pitää vieraista.”

Opettaja on nuori, kuukasvoinen munkki, ystävällisen ja avoimen oloinen. Pojan ilme ei värähdä. Vasta myöhemmin tajuatte, että opetusohjelmassa ei mainittu uskontoa. Ehkä se sisältyy matematiikkaan. Opettaja ryhtyy kyselemään teistä ja pyytää sähköpostiosoitteitanne. Annatte käyntikortit, ja teille annetaan pojan kortti, jossa on www-sivuston osoite, pojan kuva ja paljon kiinankielistä tekstiä. Puhellette kasvatuksesta, koska politiikkaa olette luvanneet olla puhumatta. Ma Ta Jia katsoo teitä kohti mutta silti ohitse. Ehkä hän todella on tuleva dalai lama, ehkä elävä buddha. Ei hän ainakaan mikään seitsenvuotias rasavilli ole.

Jo aiemmin olet kysynyt, onko soveliaasta antaa pojalle lahja. Se sopii, ja tätä varten olet varannut taskuusi joltakin tiibetiläiseltä torilta ostamasi kulkusauhan, mutta koska et ole tämänkään tilanteen totuudesta varma, yksintein valehtelet sen olevan Yushun luostarista. Niu kääntää, erotat sanan *Yushu*. Tähdennät Niulle, että tämän pitää kääntää myös *fosi*, luostari, koska sitä et hänen kuullut sanovan. Poika ei reagoi lahjaan, pistää vain sen tiikerin viereen.

Jii kuvaa. Ma Ta Jia osaa katsoa kameraan asemansa mukaisesti, ilmeettä ja arvokkaasti. Tosin muistelet, että nykyisen dalai laman, siis sen Intiasa asuvan, on kerrottu jo poikasena olleen avoin, utelias ja kiinnostunut erityisesti mekaniikasta, ja nykyisin hänen riehakas naurunsa on maailmankuulu. Saattaa tämäkin poika olla sellainen virkatoimiensa ulkopuolella. Hänen olemuksensa muuttuu heti, kun toinen saman ikäinen pikkumunkki tulee hakemaan häntä. Nuori lama hypähtää istuimelta vikkelän lapsen lailla, juoksee ovelle ja katoaa kaverinsa kanssa jonnekin pihalle. Opettajan kasvoilla väikähtää hillitty hymy.

Niu tulkkaa: Ma Ta Jia valittiin kolmevuotiaana ikäistensä joukosta. Vaatimuksina olivat hyvä terveys, kaunis ulkonäkö sekä *joidenkin asioiden tunnistaminen*. Täysin selväksi ei käy, mitä asioita poika tunnisti, mutta tällainen on perinteisesti kuulunut uudelleen syntyneen laman löytämiseen: lapsi tunnistaa esimerkiksi esineitä edellisestä elämästään.

Vähin erin poika on vieroitettu lähtökohdistaan. Kolmen vanhana hänet tuotiin munkkien hoiviin. Aluksi vanhemmat saivat tavata lapsensa kerran päivässä, sitten kerran viikossa, myöhemmin kerran kuukaudessa, ja nykyisin tapaamisia on enää kerran vuodessa. Opetusta poika saa kahdelta munkilta, joista siis toinen on tiibetiläinen, toinen kiinalainen. Kurkistatte yhdistettyyn makuu- ja työhuoneeseen. Seinällä on kuva pyhästä Kailasvuoresta, ja kuvaan, vuoren ylle, on upotettu pojan kasvot. Toinen kuva tai oikeam-

Chuzangin luostarin vanhin.
Heinäkuu 2008.

Mongruo-kansan nainen.
Heinäkuu 2008.

min kirjontatyö esittää Potalaa, dalai lamojen talvipalatsia Lhasassa. Sinne poika aikanaan muuttaa, niin teille kerrasta toiseen vakuutetaan, kun yhä uudelleen kysytte tätä.

Huone on viihtyisä. Sängystä kahden avaran kulmaikkunan alla voi iltaisin nähdä tähtitaivaan jota valosaaste ei himmennä, ovipielessä on koululaisen työpöytä, pöydällä pari käytetyn oloista harjoitusvihkoa, kohdevalaisimessa roikkuu rukousnauha, ja seinällä suurehkossa valokuvassa seisoo iäkäs munkki, samat lumiset vuoret taustanaan. Kuvan reunukseen on työnnetty valokuva Ma Ta Jiasta ja keski-ikäisestä munkista; jälkimmäinen näyttää hymyilevältä Ele Aleniukselta. Seinälle on päässyt myös hailakka valokuva vihreän lehvistön keskeltä kohoavasta korkeasta stupasta. Valotus on hiukan epäonnistunut, ja taustalla hämöttää jotakin, mikä näyttää Pekingin vanhalta televisiotornilta, Tampereen Näsinneulalta tai ehkä jopa Shanghaiin Pearlilta. Vuode on sijoitettu siististi värikkäillä kankailla, ja sen jalkopäässä on suuri pehmolelu, eläin jonka lajista on vaikea saada selvää.

Jalkapallosta ei kovin pitkään riitä juttua. Munkki tietää pelistä yhtä vähän kuin te eivätkä satunnaisesti korviinne kantautuneet huhut David Beckhamin naissuhteista oikein tunnu kuuluvan tähän ympäristöön. Olette jo tekemässä lähtöä, kun teille kerrotaan, että voitte siirtyä alakerran verannalle. Sinne on tulossa pyhiinvaeltajia, ja Ma Ta Jia on jo siirtynyt ottamaan näitä vastaan. Poika istuu pitkän lasikuistin perällä nojatuolissa edessään punakirjavalla liinalla peitetty pöytä, pöydällä nivaska valkoisia huiveja, *khatoja*. Taustaseinällä on ornamentein reunustettu kaakelimaalaus, missä virta muuttuu pieneksi putoukseksi ja kurjet istuvat vankalla vuorimännyn oksalla. Kurki on perikiinalainen aihe, pitkäikäisyyden symboli. Pöydän vieressä sisäseinän naulassa roikkuu tavallinen käsipyyhe. Kuistin lasisen ulkoseinän takana näkyy patkka muuria, muurin takana jokin latomainen rakennus, ja etäämpänä kumpuilee vehreä pengerviljelmä.

Kovin hartailta pyhiinvaeltajat, mies, kaksi naista ja tyttö, eivät vaikuta; ehkä heidät on ennenkin kutsuttu tähän rituaaliin. Naisista toinen on pukeutunut tiibetiläisittäin ja hänen letitetyt hiuksensa ulottuvat ristiselkään. Vanhempi pariskunta on arkiasuissaan. Tytön tukka on sitaistu kirkkaanpunaisilla ruusukkeilla saporiksi. Kaikki kumartavat vuorollaan syvään, tekevät melkein kowtown, mutta eivät kuitenkaan heittäydy pitkin pituuttaan pojan eteen. He mumisevat, tuijottavat parkettikuvioista laminaattilattiaa ja jättävät pöydälle rahaa. Niu kehottaa teitä tekemään samoin. Seisot hetken Ma Ta Jian edessä ja puhut hänelle niitä näitä suomeksi. Ehdotat, että hän ensitilassa karkaisi, keskittyisi olemaan tavallinen, ikäisensä poika, ja jätät kaksikymmentä yuania pöydälle. Kanssanne seurustellut munkki videoi koko tapahtuman. Sitten on Jiin vuoro. Hän painaa päänsä pojan edessä, ja päälle nostetut silmälasit lennähtävät lattialle. Jii poimii ne vähän kömpelästi pöydän alta: kamerat kaulassa kolisevat toisiaan vasten, opettajamunkki videoi. Poika katsoo värähtämättä.

Dalai laman syntymäkodin portilla.
Takster, heinäkuu 2008.

Takster, heinäkuu 2008.

4.

Jätit Anna-Liisan ja Niun luostarin pihamaalle, kävelit pitkin autiota ja kapeaa kujaa ohi savitalojen ja olkikupojen ja kusit kylän takana avautuvan avaran pellon laitaan. Hetkeksi tuli isännän olo, ja juuri sitä nyt tarvitsit. Pieni kylä tuntui umpimieliseltä. Kujan varret olivat yhtä ja samaa harmaata, mutkittelleen matalaa tiilimuuria vailla ikkunoita; tuntui kuin pienissä taloissa olisi asunut suuria myyriä. Siellä täällä kuivui maassa jotakin, mikä näytti viljellyltä ja mikä ehkä oli tarkoitettu syötäväksi. Palasit samaa kujaa. Luostarin edessä pienellä aukiolla vanha mies kiillotti suuren päivänvarjon alla nuoren miehen kenkiä, nuorukainen oli verhoutunut väärennettyyn Adidas-pukuun, ja sinisessä päivänvarjossa lepatti kiinankielistä kirjoitusta sekä teksti AUCMA, joka on itärannikolla, Shandongin maakunnassa, kylmäkalusteita valmistavan firman nimi.

Muurin siimeksessä, kapean kujan levennyksessä istui joukko iloisia naisia teemukit käsissään. Pieni lapsi telmi olkikasassa, vanhan biljardipöydän kulmapussien läpi työntyä kasvillisuutta. Pari punaisena hehkuvaa julistetta korosti muurissa olevaa ovea tai porttia, ja taaempana harava-antenni kohosi kohti sähköjohtoja, jotka risteivät hauskaasti kaikkiin viiteen ilmansuuntaan. Juttelit naisille suomeksi, he vastasivat kiinaksi. Kaikkia nauratti.

Taksi odotti. Lehtevien puiden varjosta joukko korttia pelaavia miehiä vilkaisi peräänne; pelloilla ei vehnä ehkä ollut vielä aivan tuleentunutta. Niu kertoi vevänsä teidät seuraavaksi tu-kansan ihmisten kotiin. Tut eli mongruot kuuluvat Kiinan virallisiin vähemmistöihin; heitä on vajaat 300 000, lähinnä Qinghuan ja Gansun maakunnissa. Voisitte myös käydä Taksterissa, Dalai laman synnyinkodissa. Niu kertoi tuntevansa kylään vievät kiertotiet joilla ei olisi poliisivalvontaa ja totesi poliisien joka tapauksessa iltapäivisin nukkuvan. Tämän ehdotuksen torjuitte.

Hetken teki mieli inttää. Tarkoittiko Niu todella, että pikkupoika oli josakin valittu 15. dalai lamaksi? Juuri sitä hän tarkoitti. Miten voi jälleensyntyä, jos on vielä elossa? Uskonnoissa mikä tahansa on mahdollista. Oliko kyseessä Kiinan hallituksen siunaama suunnitelma? Nykyisen dalai laman Qinghaissa asuvat sukulaiset ovat hankkeen kannalla. Miksi et vastaa kysymykseen suoraan? Tunnelma hiipui. Niu kohautteli olkiaan ja toisti, että jotkut ihmiset tällaiseen uskoivat; hän itse oli ateisti. ”Nykyinen Dalai lama joka tapauksessa on jo vanha mies ja kuolee ennen pitkää.”

Tästä olitte yhtä mieltä, ja jälleensyntymisen problematiikasta teistä kukaan ei osannut sen syvällisemmin puhua. Jonkin sopimuksen Niu luostarin kanssa ilmeisesti oli tehnyt; paitsi ateisti hän oli myös keski-ikäistyvä xiningiläinen katuartisti, joka pyydysti asiakkaita rautatieasemalta ja huokeista hotelleista ja joka oli painanut esittelykorttinsa halvalla paperille tarjoustekstin:

SMALL DALAI LAMA'S < 7 YEARS / OLD TEMPLE / NANLIEN GORGE LAKE

Paperi oli pehmeää ja kulunutta, teksti himmentynyt, englanti kiinalaisittain kummallista, ja Pikku-D:n esittely oli luokiteltu yhden päivän kestäviin matkoihin. Aivan varma et ollut, oliko sana *Nanlien* vai *Nanjien* vai jotakin muuta. Matka Xiningistä, 45 kilometriä, tuntui olevan oikein.

Niu alkoi ärtyä, hänen englantinsa pitkästä päivästä väsähtää. Oli paras antaa aiheen olla. Myös nykyinen dalai lama, Tenzin Gyatso, oli sanonut, että hänen seuraajansa saattaa syntyä jo hänen eläessään tai että seuraajaa ei tule ensinkään tai että seuraaja syntyy ulkomailla ja on ehkä nainen. Lama-buddhalaisuuden mukaan pitkälle kehittyneet ihmiset kykenevät itse vaikuttamaan jälleensyntymiseensä, ja tämän lisäksi myös Kiinan hallitus varmasti on halukas vaikuttamaan asiaan.

Dalai lama -instituutio syntyi kuutisen sataa vuotta sitten mongolivaltaan liittyneenä poliittisena ratkaisuna, ja poliittinen se on yhä. Ei tuntunut tarpeelliselta tai edes mahdolliselta arvioida sen uskonnollisia ulottuvuuksia, niitä ette ikinä kunnolla ymmärtäisi, mutta turvalliselta tuntui olettaa, että tapaamanne poika oli ainakin ns. *elävä buddha* eli trulku tai tulku. Elävät buddhat ovat vapaaehtoisesti luopuneet nirvanasta ja syntyneet uudelleen opastaakseen kanssaihmiään. Eläviä buddhia arvioidaan olevan nykyisin noin viisisataa, ja heillä kaikilla on oma jälleensyntymisen sukupuunsa. Kiina on heidän määräänsä pyrkinyt rajoittamaan.

”Aiotteko kirjoittaa tästä lehtijutun?”

”Tuskinpa. Ehkä mainitsemme asian kirjassa”, Anna-Liisa vastasi, kaikeksi puoliksi vakavissaan.

”Niin on parempi.”

Tulitte seuraavaan kylään. Sen nimi oli Ji Jia Wan, *Onnellinen täydenkuun kylä*, ja siellä eli monguor-kansaa, jota myös valkoiseksi mongoleiksi kutsutaan. Söitte ja joitte kodissa, jossa ilmeisesti oli totuttu maksusta tarjoilemaan vieraille. Avaraa olohuonetta hallitsivat televisio ja korkeat kaiutinkaapit, ja viereisessä huoneessa oli leveä vuode ja lipaston päällä Maon rintakuva. Tarjolla oli ruuan ohella kirkasta viinaa ja kirkkaan värikkäitä perinekäsitöitä, joita emäntä koko ajan ompeli lisää. Kansallispukuinen tytär oli nukahdamaisillaan pöydän päähän. Herätit hänet, otit muutaman valokuvan puutarhassa, ja palasitte Xiningiin.

5.

Sitten meni kolme vuotta, oli kesäkuu 2011, enkä ollut tuntea Niu Niuta, kun tämä tuli vastaan Xiningin rautatieasemalla. Anna-Liisa teki töitään toisaalla Kiinassa, olin tullut yksin junalla Xiningiin, ja olin tuskin ehtinyt junasta asema-aukiolle, kun keski-ikäinen mies riensi luokseni ja tarjoutui järjestämään hotellin.

”Sinä näytät tutulta”, hän sanoi taksissa, selasi kuluneen näköistä muis-tikirjaansa ja ojensi sen selkänojan ylitse. Siinä oli Anna-Liisan nimi ja oma

nimeni, päiväys ja vielä siunauskin: *all the best!* Katsoin tunteakseni. Muistin kolmen vuoden takaiset valokuvat. Vuodet olivat jättäneet jälkensä.

Jo taksissa sovimme, että seuraavana päivänä lähtisimme yhdessä Xiahen kaupunkiin. Xiahessa on Labrangin luostari, joka vuonna 2008, olympialaisten alla, oli ollut mielenosoitusten vuoksi länsimaalaisilta suljettua aluetta. Silloin olimme yrittäneet sinne turhaan. Ohimennen Niu mainitsi, että myös tapaamamme Pikku-D asusti nyt Labrangissa. Olimme käyttäneet hänestä tätä nimeä, koska dalai lamaa tiibetiläiset joskus kutsuvat nimellä Iso-D.

Emme enää puhuneet lapsimunkin tulevaisuudesta enkä maininnut, että olin myöhemmin kysellyt asiasta Intiassa, Dharamsalassa majailevan pakolaishallituksen edustajalta, joka kiisti kuulleensa koko hankkeesta yhtään mitään. Nyt myös tiesin tarkemmin, että tuo Huzhun autonomisessa piirikunnassa sijaitseva luostari oli yksi neljästä kuuluisimmasta ja peräisin 1600-luvun puolivälistä. Tämä autonominen piirikunta on nimenomaan mongruo eli tu-kansan aluetta, ja vanhastaan seutua oli pidetty raja-alueena tiibetiläisten ja han-kiinalaisten välillä. Tiibetiksi kolme vuotta aiemmin näkemämme luostari on nimeltään Chuzang tai Chu.bzang eli Kirkas vesi. Tiibetinkielen translitterointi meidän aakkosillemme vaikuttaa hiukan kummalliselta. Samasta nimestä saattaa nähdä useita erilaisia muotoja. Meillä ei Niun kanssa ollut edellytyksiä paneutua kielen hienouksiin, joten Niu etsi minulle hyvin halvan hotellin, jonka nimen unohdin jo ennen nukahtamistani, ja aamulla nousimme linja-autoon. Päämäärämme oli sama kuin C. G. E. Mannerheimilla lähes 103 vuotta aikaisemmin.

6.

Eversti Mannerheim saapui suuren seurueensa kanssa Labrangiin 25. maaliskuuta vuonna 1908. Matkaa hän oli tehnyt Suomesta yli puolitoista vuotta. Luostarin liepeillä everstiä oltiin vastassa. Läheiseen tanguttikylään oli kerääntynyt, niin hän kirjoittaa, *pariin sataan henkeen nouseva joukko tangutteja ja dunganeja odottamaan tuloani.*

Kun näyttäydyn ulkona, vihelleskeltiin ja hyssyteltiin minulle jostakin laajan pihan nurkalta. ”Urhoolliset” dunganisotamieheni näyttivät kunnioittavan kaikkea tanguttilaista enemmän kuin oli luvallista. Kun aamulla käskin heidän satuloida hevosensa luostariin ratsastaaksemme, he vastasivat, etteivät he uskalla seurata minua, ellei Ma laoje ole mukana. Ilman häntä kansa voi viskellä meitä kivillä, he arvelivat. Vasta sitten kun heille selvisi, että olin päättänyt, jos niikseen tulisi, ratsastaa luostariin yksin, taipuivat he määräksiini ja satuloivat hevosensa.

Mannerheim tuli Labrangiin koillisesta, Lanzhoun kaupungista, joka on naapurimaakunta Gansun pääkaupunki. Google Mapin mukaan matka on 237 kilometriä, ajoaika vajaat neljä ja puoli tuntia, ja siinä ajassa eversti olisi matkan selvittänytkin, jos hän olisi ollut nimensä mukainen mies. Kiina-

laisessa passissa Mannerheim oli Ma Dahan – *Hevonen joka loikkaa läpi pilvien.* Suora käännös Ma Dahan -nimestä on *Hevonen ratsastaa Kiinaan*, mutta entinen Kiinan Suomen-suurlähettiläs Wang Jiaji on suomentanut nimen sanoilla *Taivaallinen hevonen nousee nelistäen pilville.* Labrangissa ihmiset kutsuivat everstiä nimellä *Yang guizi* eli *Valkoinen paholainen.*

Mannerheimilta matkaan Lanzhousta kului useampi päivä. Kun luostari alkoi hämmöttää, everstillä oli takanaan taas yksi tavanomainen päiväratsastus, 30 virstaa. Venäläinen virsta on 500 syliä, yksi syli kolme arsinää eli kyy-närrää, joka taas on neljä setverttiä. Setvertti on 1 ¼ tuumaa, joten yksi virsta on 1 066,80 metriä. Tämä päti kuitenkin vain Venäjällä, Mannerheimin tuolloisessa kotimaassa. Suomen virsta oli eri mittayksikkö, ja sen pituus oli 1 068,80 metriä.

Kanadalais-virolainen toimittaja Eric Enno Tamm lähti Mannerheimin jäljille Helsingistä sata vuotta myöhemmin, 4. kesäkuuta 2006. Xiaheen ja Labrangiin Tamm ehti lokakuussa, lomakauden aikaan. Myös Tammia oltiin vastassa.

Labrangin viereen ahtautunut Xiahen kaupunki oli valmisteltu saapumistani varten. Xiahe itsessään on mitätön. Se on kuin mikä tahansa pieni pölyinen kiinalaiskaupunki, jossa on ikäviä valkotiilisiä taloja nuhrisine kyltteineen. Xiahe on piirikunnan pääkaupunki Gannanin tiibetiläisessä autonomisessa prefektuurissa, ja se koostuu vain kahdesta kadusta, joita neljä Daxian ylittävää siltaa yhdistää toisiinsa. Kuitenkin sen jälkeen kun uteliaat töllistelivät sata vuotta sitten ihmettelivät Mannerheimia, kaupunki ja lamalaisluostari ovat muuttuneet sujuvasti toimiviksi turistikohteiksi. Hotellinpitäjät, retkioppaat ja taksinkuljettajat ympäröivät minut heti astuttuani ulos bussista.

Viitisen vuotta myöhemmin Niu ja minä tipahdimme linja-autosta samalle aukiolle kuin Tamm. Kukaan ei kivittänyt. Kukaan ei yrittänyt myydä mitään. Kukaan ei näyttänyt panevan tuloamme edes merkille. Oli kesäkuun 8. päivä vuonna 2011, taivas oli harmaa, oli satanut, ja munkit vaelsivat punaiset liepeet laahaten märkää ja mutaista katua. Tiibetiläisnuorukaiset ajelivat moottoripyörillään edestakaisin, kauppiat myivät pienistä kojuistaan hedelmiä ja vihanneksia; oli samanlaista kuin missä tahansa tämän seudun pikkukaupungissa.

Mannerheim oli ratsastanut Kiinaan Venäjän tsaarin vakoojana. Käynnissä oli Keski-Aasian *Suuri peli*, kuten Rudyard Kipling Venäjän ja brittien valtataistelua tällä seudulla *Kim*-romaanissaan kuvasi. Ilmaus tosin oli alun perin Arthur Conollyn, 1800-luvun alkupuolella eläneen brittiläisen tiedustelu-upseerin. Venäläiset käyttivät ilmaisua *Varjojen turnajaiset*. Henkilöllisyytensä salatakseen Mannerheim liikkui Suomen, ei Venäjän passilla. Tammilla passeja oli kaksi. Kanadan passilla hän ei päässyt maahan, mutta Viron passilla viisumi irtosi ”erästä Skandinavian maasta”.

Tamm epäili olleensa Kiinassa vähän väliä varjostettu ja että kaikki hänen tapaamansa englantia puhuvat kiinalaiset tekivät töitä poliisille. Voi olla, että Tammin todellisuudentaju hiukan heitti. Ei ulkomaalaisten jokaista askel-

ta Kiinassa entiseen tapaan vahdita, ja englannin jonkinasteinen taito on kovasti yleistynyt. Toisaalta, mistäpä minä tiesin? Olin vain suomalainen alikersantti, en tsaarin eversti ja vakooja saati kahdella passilla liikkuva kanadalainen. Tammin suku on Virosta. Hänen isänsä ihaili Mannerheimia, ja poika jäljittää päätyökseen kalojen matkaa meristä ihmisten ruokapöytiin. Kiinassa hänen ekajournalismilleen riittäisi työarkaa.

7.

Jo Lanzhoussa Mannerheimilla oli ollut vaikeuksia. Hän sairasteli, ja hän oli menettää hermonsa kiinalaisten uudenvuoden juhlinnan vuoksi. Juhla kesti yli kaksi viikkoa *kiinalaisten musiikiksi nimittämän huumaavan melun vallitessa*.

Päivittäin samoilevat kaupungin katuja pitkin suuret amatöörisoittajayhtyeet, tavallisesti 6 – 8 rummunlyöjää, joiden rummut ovat suurin piirtein kaksi kertaa korkeammat kuin meillä, ja yhtä monta lautasenrämisyttäjää. (--) Minä nautin sitä erikoisetua, että päivittäin sain nähdä erään näistä joukoista kokoontuvan asuntoni ulkopuolelle. Ennen kuin kulkue lähti liikkeelle käsiteltiin soittimia ylen tarmokkaasti tuntikausia porttini ulkopuolella, t.s. 5 – 6 askelen päässä paperi-ikkunastani. Tuskin tarvitsee sanoa, että minä tämän taidenautinnon aikana joka päivä moneen kertaan kävin läpi raivon ja epätoivon välisen asteikon.

Pitkään kestäneen matkustamisen jälkeen Mannerheim rentoutui Lanzhoussa niin, että unohti päiväkirjansa kuukaudeksi. Hän ehti kuitenkin elävästi luonnehtia kaupunkia, ja värikäs on myös kuvaus lähdestä kohti Labrangia.

Yöllä varastettiin se lämpömittari, joka minulla koko täällä oloni aikana on ollut riippumassa sarain pihalla. Koska se oli ainoa, joka minulla oli jäljellä, oli juttu paha pettymys. Kutsuin luokseni isännän, joka Kiinan lain mukaan vastaa kaikista hänen saraisaan tehdyistä varkauksista, ja uhkasin ampua luodin hänen mahaansa, ellei mittari tunnin kuluessa löytyisi. Tunti lähene loppuaan, mutta lämpömittaria ei löytynyt. Talutin esiin hevoseni ja annoin sanoa vanhalle, tekopyhälle ketulle, että lähden neljänneksen kuluttua maksamatta tshokkiakaan, ellei kojeeni löytyisi. Se vaikutti paremmin, ja viidessä minuutissa mittari oli löydetty, ukko saanut maksunsa, ja erosimme parhaina ystävinä.

Mannerheimin matka Lanzhousta Labrangiin kesti viikon verran. Yksi pysähdyspaikoista oli Linxia, joka vuosisatoja oli ollut muslimien tukikohta tällä alueella eikä muslimien raivokkaista kapinoista Kiinan Qing-dynastiaa vastaan ollut tuolloin kulunut vielä kolmeakymmentä vuotta. Gansun maakunnan Hexi-käytävässä Mannerheim näki runsaasti jälkiä tuhotuista linnnoituksista ja temppeleistä. Hän myös tapasi hui-muslimeihin kuuluvia sotilasjohtajia, ja yksi hänen salaisista tehtävistään olikin perehtyä vähemmistökansojen asenteiseen kiinalaisia kohtaan.

Myös Eric Enno Tamm saapui Labrangiin Lanzhousta. Tammin linja-auto oli täynnä kiinalaisia turisteja *North Face* -ulkoiluasuissa, ja Tamm pani merkille Mannerheimin kuvaamat vuoret, jotka olivat *täysin paljaita ja harmaita, ja niiden ääriviivat kaartuivat pehmeästi*.

Luostarin monilukuiset kullatut katot ja torninhuiput välkehtivät heijastellen vuorten taakse laskevan auringon viime säteitä.

Noin Mannerheim kirjoitti päiväkirjaansa, jota myös Tamm siteeraa. Ratsailta eversti ehti aistia maisemaa paremmin kuin me linja-autoilla matkaavat: hän näki kuivia joenuomia, vuorisolia ja rotkoja sekä luola-asumuksia jotka yhä 2000-luvullakin ovat Kiinassa tavanomaisia eivätkä välttämättä alkeellisia. Tamm arveli, että maisema ei kaikin osin ollut juuri muuttunut sitten Mannerheimin:

(L)ikaisesta ikkunasta näin jyrkkiin vuorensinämiin louhittuja terassiviljelmiä, syksyn kellastamassa ruohossa laiduntavia lampaita ja kyliä, joiden talot oli tehty poltetusta savesta. Maanviljelijät käyttivät yhä jakkeja, aaseja ja hevosia auran edessä. Eräällä myöhemmällä bussimatalla eteläisessä Gansussa – yhdessä Kiinan köyhimmistä alueista – näin jopa kaksi kiinalaisnaista valjastettuina auran eteen miehen kiskoessa ohjaksista.

Kaikkea tuollaista Kiinassa saattaa nähdä, joskin jakkeja harvemmin alemmissä korkeuksissa tapaa eikä Tiibetin jakki edes pärjää muualla kuin korkeilla vuoriseuduilla. Koska tulin Labrangiin lännempää, Xiningistä, näin karumpaa maastoa. Bussi oli täynnä tavallisia kiinalaisia. Niu nukahiti heti, viereisellä penkillä nuokkui pari buddhalaismunkkia, kolmas kuunteli musiikkia matkapuhelimestaan. Osa kuuden tunnin matkasta kului tietyömaalla. Matkustajat jalkautettiin, ja tyhjä linja-auto kiemurteli ja keinui työmaa-alueen lävitse hitaasti ja vaivalloisesti kuin lonkkavaivainen ihminen, jollainen itse olin. Työmiehet nojailivat pitkiin lapioihinsa, joiden varsia jo Pentti Haanpää vuonna 1953 ihmetteli, ja ihmeellisiä ne olivat yhä. Paikalla oli myös kuorma-autoja ja maansiirtokoneita, ja syvään monttuun valettiin perustuksia jollekin, jonka tarkoitusta en ymmärtänyt, mutta panin merkille, että kuoppa oli paljastanut toiset perustukset, vanhat ja kivistä muuratut. Ne eivät näyttäneet asuntoa varten rakennetuilta.

Matka jatkui. Puolitiessä Keltainenjoki hehkui kirkkaan turkoosina, houkuttelevana, ja ajatus *kiinalaisesta maisemasta* vaivasi. Kiinasta on otettu miljoonittain kauniita kuvia, ja kaunista Kiinassa usein onkin, mutta ylivoimaiselta tuntuu kuvata itäisen Kiinan loputonta harmautta tai läntisen Kiinan vielä loputtomampaa vuoristoista karuutta. On hetkiä joina tätä kaikkea oli lähes ylivoimaista edes katsoa. Kyse on määrästä, kestosta, paljoudesta. Kyse on kokemuksesta joka jotenkin käänteisesti rinnastuu kiinalaisen väkijoukon paineeseen. Nämä tuntemukset eivät millekään filmille tai muistikortille tallennu. Ne eivät oikein mahdu edes tajuntaan. Kiinassa määrä todella muuttuu laaduksi, usein jopa laaduttomuudeksi.

8.

Mannerheimin vaikeudet jatkuivat Labrangissa. Hänellä ei ollut luostarikaupunkiin viisumia, joka olisi pitänyt hankkia Lanzhousta, edellisestä suuresta kaupungista. Tamm ja minä emme viisumeja tarvinneet; nykyisin erillinen matkustuslupa Kiinassa vaaditaan vain Tiibetin autonomiseen maakuntaan. Poikkeustilanteissa, kuten olympialaisten alla sattuneiden mellakoiden aikaan, ongelmallisina pidetyt tiet suljetaan ulkomaalaisilta. Niinpä kun kiidin modernilla junalla Pekingistä Xiningin kaupunkiin, 2 000 kilometriä, ja sieltä miellyttävällä bussilla Xiaheen ja Labrangiin, kukaan ei Pekingin rautatieaseman jälkeen kysellyt passiani, ja ainoat kokemani suuret seikkailut tapahtuivat makuuvaunun televisioruudussa.

Mannerheimin ongelmat Labrangissa johtuivat eräästä välimiehestä, jolla oli vaikutusvaltaa ja joka ryhtyi hoitamaan everstin asioita ja pyrki tämän näkemyksen mukaan kaikin tavoin hankaloittamaan asioiden sujumista. Kyseessä oli Isoisä Ma, paikallinen voimamies ja kiinalainen muslimi, joka organisoivat sekä tiibetiläiset että muslimit Mannerheimia vastaan sen jälkeen, kun eversti oli torjunut hänen tarjoamansa avun. Professori Juha Janhunen, näiden seutujen tuntija, on arvioinut tämän olleen Mannerheimilta diplomaattinen epäonnistuminen. Eversti ei tuntenut paikan monimutkaisia suhteverkkoja eli tiibetiläisten ja hui-muslimien jännitteisiä välejä.

Mannerheim oli etukäteen lähettänyt käyntikorttinsa luostarin vanhimmalle lamalle ja pyytänyt saada majoittua luostariin. Siitä ei tullut mitään. Man väliintulon ja riitelyn jälkeen Mannerheim joutui yöksi surkeahkoon saraihin, majataloon. Vajaat sata vuotta myöhemmin, vuonna 2006, Tamm varasi huoneen Overseas Tibetan -hotellista, kaupungin kalleimmasta, mutta joutui aluksi tilan puutteen vuoksi White Stupa -hotelliin naapurissa. Yön hän paleli. Kolmen kilometrin korkeudessa yöt ovatkin viileitä. Lämmittäminen aloitetaan yleensä vasta marraskuussa.

Viisi vuotta myöhemmin vilkaisin Overseas Tibetania, mutta tyydyin juomaan siellä kalliit kahvit Markin kanssa. Mark oli eteläafrikkalainen maanviljelijä, johon ohimennen olimme bussissa tutustuneet. Puhelimme niitä näitä. Mark kertoi aidsin olevan Afrikan lahja maailmalle, joka ei vielä tajua lahjan suuruutta, ja kysyi näkemystäni presidentti Barack Obaman mahdollisuuksista. Kun kerroin, hän väitti minua kynniseksi. Kiistin. Yhtä mieltä olimme hotellin hintatasosta, joten Mark lähti dormiin, yhteismajoitukseen, ja Niu tinki pääkadun varrelta meille halvat huoneet halvasta hotellista. Hotellin nimi oli kirjoitettu kiinaksi, ja jotakin kaunista se tarkoitti. Seuraavana päivänä katselin, kun nuoret munkit pelasivat liepeet hulmuten jalkapalloa. Pelissä oli iloa; kaikkialla Kiinassa munkit ovat rentoa ja hilpeää joukkoa. Maaleja kentällä ei ollut, mutta munkkien lieneekin soveliainta vain kilvoitella. Kilvoittelusta Mannerheimkin kirjoittaa:

Kolmelta taholta ympäröivät luostaria pitkät pylväskäytävät, joihin on asetettu tiheät rivit suuria rukousmyllyjä tai oikeammin lieriöitä, jotka on kirjoitettu täyteen rukouksia. Nämä rakennukset ovat vähintään parin virsitan pituiset. Lukemattomia toivoretkeläisiä, enimmäkseen hoippuvia riutuneita vanhuksia, miehiä ja naisia, kulkee näitä käytäviä päästä päähän, pannen kaikki hyvin raskaat, lieriönmuotoiset myllyt pyörimään. Tuon tuostakin keskeytyy tämä mekaaninen rukoileminen, vanhukset polvistuvat ja heittäytyvät pitkänään maahan käsivarret levällään ja kasvot tomussa. Siellä täällä näkee vanhan laman suorittamassa samaa voimistelutemppeä. Hänellä on kuitenkin oikeaa kättään suojaamassa nahkarukkanen.

Sata vuotta myöhemmin myös Eric Enno Tamm hämmästeli tiibetiläisten hurskautta katsellessaan, miten tuhansia pyhiinvaeltajia käveli myötäpäivään *koraa*, reittiä joka kiersi luostarialueen.

Näin vanhan naisen lyövänsä yhteen aivan kuin rukoillen ja sitten syöksyvän maahan kädet levitettyinä. Kun aurinko laski harjanteen taakse, raskas varjo laskeutui luostarin ylle.

Viitien vuotta Tammin ja 103 vuotta Mannerheimin jälkeen istuixin kilvohkareella luostarialueen kupessa. Joukko vanhoja naisia pysäköi viereeni. Naiset olivat kävelleet kotikylästään kymmeniä kilometrejä. Pyysin heitä valokuvaan. He sanoivat olevansa liian vanhoja ja rumia kuvattavaksi. Kysyin, missä he yöpyivät.

”Ei meillä ole yöpaikkaa. Säästämme, kun rukoilemme ja kierrämme *koraa* koko yön. Aamulla kävelemme kotiin.”

Tiibetinkielen *kora* tarkoittaa sananmukaisesti sekä vallankumousta että ympärikulkemista, ja tšekäläisessä perinteessä ilmaisu viittaa sekä pyhiinpaikkojen kiertämiseen että tietynlaiseen meditaatioon. Länsimainen rukous-termi lienee merkitykseltään ainakin sukua koralle. Labrangissa koralla on mittaa kolmisen kilometriä, eikä edes Google Map kerro, kauanko sen kiertäminen kestäisi, jos joka neljännellä askeleella polvistuisi ja asettautuisi sitten pitkäkseen. Tällä tavoin hurskaat tiibetiläiset saattavat matkata satoja kilometrejä Lhasaan tai Labrangiin, mutta Labrangin *koraa* he kiertävät normaalisti kävellen ja rukousmyllyjä pyörittäen. Polvilleen ja pitkälleen on kaukaa tulleilla tapana mennä kierroksen alussa.

Naisilla ei ollut kiirettä. Oli aamupäivä, aurinko ankara ja varjot jyrkkiä, valkoiset pilvet kumpuilevia, elämä loivan verkkaista. Pyhiinvaeltajia oli vähän, turisteja vielä vähemmän, mutta sateet olivat väistyneet, ja taivas loimotti sinivalkoisena. Etäämpänä nuori munkki kyykistyi tarpeilleen; kun hän kokosi punaisen kaapunsa liepeitä, alta vilahtivat sinivalkoiset lenkkarit. Nuori tiibetiläismies pysäköi moottoripyöränsä viereemme, polvistui ja ojentautui maahan rukousasentoon. Mies ei *syöksynyt*, kuten Tamm omia havaintojaan dramatisoi, ja hänellä oli polvisuojat ja puiset käsisaandaalit. Sellaisia tiibetiläiset pyhiinvaeltajat pitkällä matkoillaan käyttävät.

9.

Eversti Mannerheim oli kohdannut pyhiinvaeltajia jo Lanzhousta lähdettyään. Maaliskuun 24. päivänä hän kirjoitti:

Kohtaamme ihmeellisiä pyhiinvaeltajaryhmiä matkalla Labrangiin tai jollekin kaukaisemmalle paikkakunnalle tai sieltä palaamassa. Näkee ilmeikkasvoisia, ryppyisiä vanhuksia vaeltavan pieniä rukousmyllyjään heiluttaen ja hiljaisella äänellä koneentapaisesti mutisten rukouksiaan, kädessä kolmikärkeen, jonka alle on kiinnitetty pussimainen punainen tai keltainen kankaanpalanen, päättyvä toivoreteläissäuvansa, sekä rukousnauhojaan sormeilevia ja rukouksiaan mutisevia, puolialastomia ämmiä, joitten ryppyisten kasvojen iho on merkillisen mustanruskeaksi patinoitunut.

Labrang oli jo tuolloin tiibetiläisten lamabuddhalaisten pyhimpiä paikkoja ja poliittinen voimakeskus kaukana Lhasasta. Viime vuosisadan alkupuolella Labrangissa oli 3 000 munkkia, 18 isoa temppeliä ja 40 pienempää kappeliä. Kun kommunistit vuonna 1949 tulivat valtaan, enin osa 300 vuotta vanhasta luostarista tuhottiin, ja pitkään paikka oli suljettuna. Vuonna 1979 munkit pääsivät vankiloista ja työleireiltä, ja luostari rakennettiin vanhan kopioksi. Nykyisin munkkeja on runsaat 2 000.

Eric Enno Tamm koki, että Xiahen kaupunki luostarin kupeessa on mitätön: *Se on kuin mikä tahansa pieni pölyinen kiinalaiskaupunki, jossa on ikäviä valkotiilisiä taloja nuhruisine kyltteineen. Vähän tuollainen Xiahe oli myös vuonna 2011; sen oli käynyt kuten suomalaisten kirkonkyltien ja pikkukaupunkien kävi 1960-luvulla. Aikanaan Labrang sijaitsi vanhan silkkitien varrella, mutta enää elämä ei ollut niin vilkasta kuin Mannerheim kuva.*

Joen ja luostarirakennuksen välinen tie on joka aamu tupaten täynnä kansaa, joka täällä ostaa ja myy kaiken, mitä sen jokapäiväisiin tarpeisiin kuuluu ruokatarvikeista buddhankuviin ja muihin jumalanpalvelukseen liittyviin esineisiin asti. Tavarain kuljetuksen suorittavat tangutit jakkihärkien selässä. Näitä seisoo sidottuina usean kymmenen ryhminä jokirannalla. Tämä on kirjava seurakunta nähtävänä. Naisia monine palmikoineen ja pitkine, miltei maahan asti riippuvine helyineen. Muutamat näistä helyistä suurine valkoisine näkinkenkineen ja kuppimaisine, pakotetusta hopeasta tehtyine koristeineen ovat varsin kauniita. Miehet, varsinkin nuoret, näyttävät komeilta teatterimaisesti olan yli heitetyissä punapalteisissa turkeissaan, joitten toinen hiha viistää maata. Lakki on kallellaan toisella korvalisella, rinnalla on kaunis pakotetusta hopeasta tehty, koralleilla ja kirjavilla kivillä koristettu rasia, joka sisältää rukouspapereita ja erinäisiä lääkeaineita, korvassa koralleilla koristettu hopearengas, vyöhön pistettynä mahtava lyömämiekka, jonka terä usein on damaskoitua terästä, ja jaloissa puna-vihreät suippopieksut.

*Buddhalainen alttari.
Xining, kesäkuu 2008.*

Ma Ta Jia, heinäkuu 2008.

10.

Eric Enno Tamm tapasi Labrangissa melko hyvinvoivaa väkeä. Luostari oli hänen käsittääkseen omavarainen eikä köyhiä munkkeja juuri löytynyt. Kun viisi vuotta myöhemmin juttelin muutaman munkin kanssa, he kertoivat, että pidätyksiä yhä sattui ja että syyt vaikuttivat satunnaisilta. Muuan munkki arveli, että pidätetyiksi joutuvat usein ne, joille kotiväki oli lähettänyt ruokaa.

”Oletko sinä vielä ateisti?” kysyin Niulta. Kolme vuotta sitten hän oli tuhdellut buddhalaisuudelle ja vähän myös kristityille vanhemmilleen.

”En tiedä. Jotkut todella uskovat tähän.” Niun ilme oli ahdistunut. Hän ei halunnut jatkaa aiheesta. Kiinan viranomaisille ja enimmille kiinalaisillekin tiibetiläiset ovat ongelmallisia, ja päinvastoin, mutta turismin kannalta tiibetiläiset ovat myös tärkeitä, ja turismi taas on niin tärkeää, että taistelulajeista kuulu Shaolinin buddhalaisuostari itäisemmässä Henanin maakunnassa hetken harkitsi pörssiin menoa. Sitä jo hallituskin paheksui.

Kiertelimme luostarialuetta. Ammatillisesta mielenkiinnosta halusin pyhien tekstien kirjaapainoon. Siellä nuoret, nauravaiset munkit kopioivat puuhun kaiverretuilta muoteilta kirjoituksia, ja kiinteitä, puisia painolaattoja oli hyllykaupalla katosta lattiaan. Vaelsimme pätkän koraa, ja pyöräytin rukousmyllyä, joka periaatteessa oli samanlainen kuin Mannerheimin aikaan. Eräällä pihalla poltettiin suuressa keossa jotakin, mikä näytti kuivatulta katarjilta, kenttäkeittiön oloisen padan lähellä pari naista lajitteli maahan liinalle levitettyä, pilkottua lihaa, ja kujalla tiibetiläismiehet kuljeksivat lakki kallellaan aivan niin kuin jo Mannerheim pani merkille. Se on tiibetiläistä kulttuuria kuten sekin, että päällystakista vain toinen hiha on käytössä, toinen riippui jouten kuin kätensä menettäneillä.

Tamm ei nähnyt luostarissa Mannerheimin tuomia lahjoja enkä nähnyt minäkään. Maaliskuussa 1908 eversti halusi täällä vieraillessaan *samalla jos mahdollista, käydä kunniatervehdyksellä buddhan ruumiillistuman luona. Yhtä kankeita ja vaiteliaita kuin ne laamat olivat, joita kohtasimme luostarin alueella, yhtä rakastettavia ja hymyileviä olivat molemmat vanhimmat. He suorastaan sulivat hymyilyihin ja keveisiin kumarruksiin.*

Buddhan ruumiillistuman vointi sattui kuitenkin olemaan niin huono, että häntä tapaamaan Mannerheim ei päässyt; eversti vain lähetti hänelle lahjansa. Luostarin vanhimmista varsinkin toinen teki vaikutuksen.

Hän muistutti sekä käytökseltään että myöskin ulkonäöltään erästä aikoinaan tunnettua Aleksanteri III:n hovissa palvelevaa kenraalia. Vieläpä hänen liikkeensä ja kätensä pitkine, kapeine sormineen olivat samat kuin ne, jotka aikoinaan olivat merkitsevästi vaikuttaneet kenraalin herättämään viehätykseen ja hänen menestyksiinsä. Tuhansin hymyilyin hän selitti minulle, että gegen ei tällä hetkellä ole terve ja että minä en voi päästä häntä näkemään, ellen jää joksikin aikaa Labrangiin. Lahjani hän kuitenkin otti viedäkseen perille. Mahtavakokoiselle vyölle ladin lahjani: kappaleen silkkikangasta, kellon,

jonka emaljoidussa kuoressa oli viehättävän naisen kuva, jonka ehkä liiankin rohkeasti esiintyvät sulot olivat luostariin hieman sopimattomia, hopeavitjat ja varsin yksinkertaisen sormuksen, jonka minä, jotta vaikutus olisi parempi, vetäisin sormestani.

Nykyisin luostariin on pääsymaksu, mutta elävää buddhaa pääsivät Niun mukaan tapaamaan vain rikkaat maksamalla muutaman tuhannen yuanin summan, ja sitä pientä poikaa, jonka kolmisen vuotta aiemmin tapasimme ja jolle veimme omat lahjamme, ei ollut mahdollista tavata. En pitänyt asiaa tärkeänä. En ollut varannut lahjojakaan.

Mannerheim eli maailmassa, jossa hän oli tottunut kohtaamaan ihmisiä joko aseina tai lahjoin ja vastalahjoin. Nykyisin Labrangissa ei aseita näe, ei niitä juuri ole ollut esillä edes tiibetiläisten mellakoidessa, ja lahjakulttuurin ovat modernissa maailmassa korvanneet kaupan olevat matkamuistot sekä lahjukset. Tyydyin edellisiin. En uskonut, että Pikku-D:n tapaamisesta paljoa kostuisi, sikäli kuin pelkkä raha siinä olisi auttanut, joten etsiskelin pitkään kunnollista puukkoa. Lopulta väsyin ja ostin huonon mutta koreatup-pisen teräseen. Päätin lahjoittaa sen Anna-Liisalle, jonka arvelin pärjäävän tässä maailmassa vähän tylsemälläkin terällä.

11.

Luostarin jälkeen Niu pyydysti taksin ja ajoimme hui-muslimien moskeijaan. Se oli remontissa. Paikalla oli vain yksi, parrakas hui-mies, joka avasi meille ovet. Vihreänvalkoisissa sävyissään ja koruttomuudessaan tyhjä moskeija rukousmattoineen vaikutti tyyntäältä. Mistään ei havissut kaukainen kapinahistoria. Sotia täällä käytiin vielä 1920-luvun lopulla, jolloin tiibetiläiset ja hui-muslimit ottivat yhteen, ja kummatkin hankkivat kuuluisuutta julmuudellaan.

Snowy Mountain -kahvilassa pyysin toisen kupin kahvia amerikkalaiselta tarjoilijapojalta. Niu tuijotti edessään olevaa kinkkupitsaa. Istuimme terassilla, kaiteen vieressä; kadulla kerrosta alempana harhaili yksinäinen sonnivasikka kaulassaan valkea liina, *khata*. Vastapäisen ravintolan terassilla istui kaksi tiibetiläismiestä keskusteluun syventyneinä välissään suuri, punainen teekannu.

”Tiedätkö, en ole koskaan ollut lentokoneessa.”

Niu nosti katseensa pitsasta suoraan silmiini. Ilmeessä häivähti lapsen avuttomuutta ja häpeää. Kolmessa vuodessa Niun kasvoilta oli kadonnut nuorekkuus, ja tilalle oli tullut jähmeää, elotonta tympäntyneisyyttä. Nyt ilme rakoili. Alistuneesti Niu laski katseensa kinkkulätyyn. Hänellä oli sömäpuikot kädessä. Ehdotin veistä ja haarukkaa. Ymmärsin, mitä Niu oikeastaan olisi halunnut sanoa.

”Tiedätkö, en ole koskaan ennen syönyt pitsaa.”

Niu läheni viittäkymppiä. Hän oli syntynyt pienessä maalaiskylässä Luoyangin liepeillä, yli tuhannen kilometrin päässä nykyisestä kotikaupungis-

taan Xiningistä. Perhe oli köyhä, isä kuoli varhain, ja Niu lueskeli kirjoja viettäessään aikaansa paimenessa, vuohien ja lampaitten parissa. Tuohon aikaan, 1960-luvulla, perheiden kokoa ei rajoitettu, päinvastoin; Mao kannusti lisääntymään ja aiheutti sillä poliittikalla väestön rajun kasvun, jota myöhemmin oli pakko rajoittaa. Niulla oli neljä vanhempaa siskoa, yksi vanhempi veli sekä pikkuveli. Hän oli perheessä ainoa, jota koulutettiin.

Jostakin syystä suuri osa tuon maaseutukylän väestä oli kristittyjä, mitä Niu kertoi pitäneensä jo nuorena silkkana typeryytenä. Seurakunta toimi puolislalaa kotikirkossa, ja Niu muisti ihmetelleensä, miten sairastuneet eivät koskaan menneet lääkäriin tai sairaalaan. Seurakuntalaiset tapasivat kokoontua sairaan ympärille, rukoilla ja laulaa ja tanssia tuntikausia, ja loppua kohti tanssi kiihtyi yhä rajummaksi, kun väki yritti manata sairaan vallannutta pahaa henkeä pois. Jos sairas kuoli, sanottiin, että paha henki oli ollut liian voimakas.

”Nykyisin äitini on jo aivan erilainen ja ajattelee toisin, mutta tuohon aikaan lähes koko kylän väki seurasi yhtä paikallista johtajaa, joka oli kristitty.”

Peruskoulun jälkeen Niu opiskeli Luoyangin yliopistossa kiinan kieltä ja kulttuuria, minkä ohessa luettiin myös ulkomaisia kirjoja. Niu muisti yhä ne kaksi jotka hänen ikäpolvensa kiinalaiset useimmiten muistavat, Margaret Mithcellin *Tuulen viemää* sekä H. C. Andersenin sadut, erityisesti *Keisarin uudet vaatteet*.

Hetken Niu suunnitteli opettelevansa kirjoittamaan ja hankkivansa siten leipänsä, mutta koska ura vaikutti liian haastavalta, hän siirtyi opiskelemaan englanninkieltä ja historiaa ja valmistui vuonna 1990. Töitä hän teki ensin käsiohjelmien kirjoittajana paikalliselle teatterille, mutta kun teatteri sulautui yhteen parin muun kanssa, Niu irtisanottiin. Vanhan tuttavvan houkutuksesta hän lähti kokeilemaan onneaan Xiningissä. Hän yritti käydä erilaista kauppaa, mutta kova kilpailu ja jatkuva hinnoista tinkiminen ei oikein luontunut häneltä, ja sitä paitsi hän oli aina ollut korkeintaan keskinkertainen matematiikassa. Jonkin aikaa hän teki töitä kääntäjänä eri firmoille kunnes vuosituhannen vaiheessa ryhtyi katuartistiksi, omatekoiseksi matkaoppaaksi. Siksi mekin hänet tapasimme.

Naimisiin Niu meni vuosituhannen alussa. Hänellä oli ollut tyttöystävä jo kotona Luoyangissa, mutta tämä kuului kylän varakkaisiin perheisiin eikä Niun äiti pitänyt työstä. Aina kun Niu toi tämän kotiin, äiti moitiskeli tyttöystävää, ja koska Niun isä oli kuollut, äidin sana painoi. Niu antoi periksi, vaikka tyttö oli hänestä kaunis ja vaikka hän oli rakastunut. Vuosia myöhemmin, opastaessaan muuatta ulkomaalaisryhmää maaseudulla lähellä Xiningiä, Niu sattui etsimään vettä juotavakseen erästä talosta ja tutustui naiseen, joka piti häntä mukavana miehenä. Nainen ehdotti, että Niu tapaisi tämän ystävättären, ja nyt Niu oli naimisissa tuon ystävättären kanssa. Avioliitto maaseudulla vaati rahaa, ja morsiamen isä, joka aluksi oli karsastanut Niun etäistä kotipaikkaa, odotti saavansa tyttärestään 30 000 yuania. Summa oli suuri, useimmille enemmän kuin vuoden palkka, mutta tämä oli tuolloin avioliiton tavanomaisen hinta tällä seudulla. Niulle se oli liikaa. Hän oli vähissä varoissa, koska

avusti köyhää äitiään, joten asiasta neuvoteltiin, ja nyt Niu osoitti tinkimiskykyä. Appiukon kanssa päädyttiin 8 000 yuaniin, mikä Niun mukaan oli tavanomainen hinta hänen kotipuoleltaan, Henanin maakunnassa.

Appi oli kuitenkin ehtinyt jo mieltä Niuhun eikä lopulta välittänyt rahasta, joten summa päättyi tyttärelle, Niun vaimolle, jota Niu kuvasi hyväsydämisiksi ja vähään tyytyväksi ihmiseksi. Niu rakennutti vaimon kotikylään talon, pariskunta teki lapsen, ja kun he kävivät Luoyangissa, myös Niun äiti hyväksyi miniänsä. Tällä reissulla Niu kuuli, että hänen entisen tyttöystävänsä elämä ei ollut onnellista. Tyttö oli nainut kaivosmiehen, joka oli hyväsydäminen ja kiltti mutta aivan liian rehellinen osatakseen ajaa omaa etuaan.

”Rehellisyys on hyväksi, mutta jos on liian rehellinen, siitä koituu ongelmia.”

Ei pidä olla liian rehellinen, Niu toisteli ja katseli vaitonaisena pitsaansa. Hän oli juuri kertonut, miten oli kävellyt kylän raitilla entisen tyttöystävänsä talon ohitse, pysähtynyt ja katsonut taakseen. Tyttöystävä oli tullut portaille ja katsonut häntä. Mitään muuta ei ollut tapahtunut.

Otimme pitsan majataloon. Kadulla näkyi enää muutama jalankulkija. Kulmauksessa nuori munkki oli kyykistynyt kuselle, viimeiset myymälät vetivät peltisiä rullaseiniään alas, ja rullien räminä sekoittui jossakin myyntikojussa pauhaavaan televisioon. Hytisytti; ilta oli viilennyt nopeasti. Tulimme halpaan hotelliimme, kiipesimme toiseen kerrokseen, ja Niu meni huoneeseensa, minä omaani. Katselin ikkunasta pimenevälle kadulle, jolla enää ei ollut mitään katsottavaa, poltin avoimen ikkunan ääressä savukkeen, join äitellä murukahvia. Seinän takana joku veti vessan ja sai yskänkohtauksen, kakoi pitkään liimaa. Olisi ehkä tuntunut yksinäiseltä, jos en olisi ajatellut Niuta omassa huoneessaan, kiinalaista luuseria ja vanhenevaa katutason yrittäjää, joka oli selvinnyt pitkälle nokkeluutensa ja välttävän englannintaitonsa varassa ja jolla nyt oli edessään omat syömäpuikot ja elämänsä ensimmäinen pitsa, neljä kylmennyttä, kinkulla päällystettyä siivua pahvisessa kotelossa.

12.

Siten kului taas kolme vuotta. Oli toukokuu 2014, ja olimme OJ:n kanssa paljoa puhumatta lasketelleet sata kilometriä Larung Garin luostarikaupungista kaakkoon, kun tämä totesi, että kommunistisen puolueen ainut todellinen ja pysyvä saavutus viime vuosina oli ollut tieverkon kunnostaminen.

Kolmatta tuntia olimme madelleet pitkin tietyömaata, ohittaneet maansiirtokoneita ja lapiomiesten ryhmiä ja välillä pysähtyneet kokonaan, kun tie oli ollut koneiden tukkima tai kun minun oli pitänyt oksentaa. Mitä Kiinan tieverkostoon tuli, OJ oli oikeassa. Teitä oli viime vuodet kiivaasti kohennettu ja rakennettu, rautateitä jopa niin kiivaasti, että taannoinen rautatieministeri sai potkut ja syytteet korruptiosta. Sanotaan, että hän myös tinki laadussa.

OJ laukoi kriittisiä kommentteja puolueesta vähän väliä, ehkä siksikin et-

tä oletti minun niitä kaipaavan. Oli hän silti tosissaan, ja monesti hän oli käyttänyt näkemyksillään myös äitiään, eläkkeellä olevaa peruskoulun liikunnanopettajaa, joka muutoinkaan ei ollut kovin innostunut poikansa elämänvalinnoista. Niitä oli myöhäistä surra. OJ täyttäisi kohta 45 vuotta, ja saattoi olla, että äidin oli myöhäistä surra myös puuttuvaa lapsenlasta. OJ oli poikamies ja arveli sellaisena pysyvänsä. Hän oli myös vanhempiensa ainut lapsi, mikä päätös oli vuonna 1969 ollut isältä ja äidiltä hiukan poikkeuksellinen. OJ väitti, että ei yksinäisyys häntä vaivannut, päinvastoin. Vapaana miehenä hänen ei tarvinnut riidellä veljien ja siskojen kanssa.

Chengdulainen OJ oli menestyneempi painos xiningiläisestä Niu Niusta. Hän oli sitä jopa ulkoisesti: englanti oli sujuvampaa, otteet ammattimaisemat, mutta keski-ikä oli tuonut hänenkin olemukseensa kilpikonnamaista jähmeyttä ja tanakkuutta. Tämänkertaista matkaseuraani hän oli siksi, että Anna-Liisa oli vasta tulossa Kiinaan, ja tarkoitukseni oli matkata Sichuanin maakunnan pääkaupungista Chengdusta yli tuhat kilometriä Xiningiin tavatakseni hänet siellä. Xiningistä jatkaisimme matkaa yhdessä Lhasaan. Sitä ennen olin halunnut käydä Larung Garissa.

Matka alas Larung Garista eteni hitaasti; nopeus harvoin ylty 40 kilometriin tunnissa. OJ muisteli ensirakkauttaan. Hän oli ollut 23-vuotias, kun hän tapasi vanhan koulutoverinsa maanalaisessa baarissa, siis paikassa joka ei tuolloin ollut täysin laillinen, ja alkoi seurustella. Suhde kuihtui, koska tytön isä ei pitänyt OJ:n vapaasta ammatista. Äänensävyistä päättelin, että kungfutselaisen perhemoraalin noudattaminen ei ollut jättänyt edes arpisia haavoja.

”Nykyisin ajattelen, että nainen on tärkeä miehen elämässä, mutta ehkä ei niin kovin tärkeä minun miehen elämässäni.” Poikamiehen elämä tuntui OJ:n aidolta valinnalta. En tiennyt, mitä naimakauppa Sichuanin seudulla ja Chengdussa maksoi, sikäli kuin suurkaupungissa mitään, mutta arvelin, että OJ ei ollut poikamies rahapulan vuoksi. Rahasta tavallaan silti oli kyse: Chengdu on 11 miljoonan ihmisen keskittymä, ja OJ väitti, että kaikki hänen siellä tunteensa naiset ajattelivat vain omaa uraansa ja taloudellista menestystä. Itse hän sanojensa mukaan kaipasi jotakin henkisempää ja hengellisempääkin.

OJ oli lahjakas, mutta aikanaan hän ei ollut kiinnostunut luomaan uraa ja jatkamaan yliopistossa, jota hän nyt sanoi jo nuorena epäilleensä aivopesun kyllästäväksi laitokseksi. Heti koulun jälkeen hän oli jäänyt free lanceriksi, ja siitä lähtien hän oli järjestänyt kulttuurimatkoja pitkin Sichuanin maakuntaa. Asiakkaat olivat enimmäkseen itärannikon kiinalaisia, joskus länsimaalaisia, ja silloin tällöin OJ oli toiminut myös fikserinä eli tulkkina ja käytännön asioiden järjestelijänä ulkomaalaisille toimittajille.

Naisista OJ ajatteli perinteisesti. Naisen piti hoitaa kotia ja lapsia ja tehdä vain kevyitä töitä eli lähinnä käsitöitä. OJ tiesi, että hänen näkemyksensä eivät Chengdun naisissa saaneet vastakaikua, ja hetken hän pohti, ainakin puolivakavissaan, avioitumista tiibetiläisen naisen kanssa. Aviomielenä hän voisi jäädä läntisen Sichuanin ylänköjen nummille paimentamaan lampaita ja jakkeja. Ajatus tuntui miellyttävän; hän otti sen puheeksi parinkin kertaa.

OJ oli buddhalainen joskaan ei lama-buddhalainen vaan kiinanbuddhalainen. Hän piti tiibetiläisistä ja kunnioitti näitä samalla kun ihmetteli, miksi hallitus ei jättänyt tiibetiläisiä rauhaan. ”Tosin uskon, että nykyisestä johtajastamme Xi Jinpingistä vielä tulee Kiinan Gorbatsšov.”

Viittaus Mihail Gorbatsšoviin, Neuvostoliiton viimeiseen johtajaan, saattoi pitää sisällään myös suurvallan hajottamisen idean. Moneen kertaan OJ palasi siihen, että Kiina oli liian suuri. Sichuanin maakunta olisi hänestä voinut aivan hyvin olla itsenäinen valtio, vaikka liian suuri sekin yhä oli vajaalla 90 miljoonan asukkaallaan. ”Pienuus on hyvästä. Viro on sopivan kokoinen.”

Kysäisin äidin suhteesta uskontoon, ja OJ kertoi äidin säikähtäneen, kun poika kertoi kääntyneensä buddhalaisuuteen. Kiina oli tuolloin, 1990-luvulla, jo pitkällä avautumisen tiellä ja uskontoja oli alettu sietää, mutta hyvät ihmiset, niin äiti oli oppinut ja opettanut, eivät olleet uskovaisia. OJ:n mielestä äiti oli aivopesty. En ottanut kantaa OJ:n äidin ajatteluun, mutta ihmettelin puolueen pitköä tietä kohti uskontojen hyväksymistä.

Joidenkin arvioiden mukaan Falun Gongin avasi 1990-luvulla Kiinan johdon silmät. Buddhalaiset munkit, Falun Gongin kilpailijat, olivat jo tuolloin varoittaneet liikkeen epämääräisyydestä, ja sen suosio osoitti puolueelle, että kommunismin jälkeisessä Kiinassa jopa korkeat viranomaiset olivat alttiita uskomaan, että keskuudessamme elää avaruudesta tulleita olentoja ja että perinteiset hoidot toimivat pahan karman aiheuttamiin sairauksiin paremmin kuin moderni lääketiede.

Sekä Falun Gongin sisällöstä että liikkeeseen kohdistuneista vainoista on kirjoitettu runsaasti. Kiinassa Qigong-harjoitukset ovat jo vuosikymmeniä olleet suosittuja, Falun Gong oli lähellä tätä perinnettä, eikä puoluejohto ollut yksimielinen sen vaarallisuudesta. Monet pitivät sitä harmittomana, mutta presidentti Jiang Zemin ajoi kovan linjansa lävitse. Suosituksi nousut liike kriminalisoitiin, sen harjoittajia vangittiin ja myös surmattiin, mikä johti mielenosoituksiin eri puolilla maailmaa. Helsingin Kulosaarissa, Kiinan lähetystön kupeessa, on saattanut nähdä yksinäisen mielenosoittajan päivästä toiseen polvillaan lumihangessa.

Maon kuoleman jälkeen ateistinen kommunismi oli elämää ohjaavana aatteena kuivettunut, ja joulukuussa 2007, vuosia Falun Gongin kriminalisoinnin jälkeen, tapahtui sekin ihme, että politbyroo, Kiinan korkein elin, kokoontui 25 edustajan voimallaan käsittelemään pelkästään uskontoja. Televisiokuvat näyttivät, että vieraana Kansojenhallissa presidentti Hu Jintaon rinnalla oli uskontokuntien edustajia, ja tapahtumaa tulkittiin niin, että puolue ei enää pitänyt uskontoja kansallisen turvallisuuden uhkana. Jos OJ:n äiti oli aivopesty ateistiksi, nyt myös pesijät näyttivät muuttaneen mielensä. Tämä ei tarkoittanut, että Herran enkelit olisivat ilmestyneet puoluejohtajille ja että nämä olisivat kokeneet äkillisen herätyksen. Johto vain arvioi uskontojen poliittiset vaikutukset nykyisessä tilanteessa myönteisiksi.

Takinkäänös oli täydellinen. Ennen uskonnot ymmärrettiin sosialistisen kehityksen esteiksi; nyt oletettiin, että uskontojen harjoittaminen tuki *har-*

moniaa, joka oli ja yhä on aikakauden keskeisin poliittinen iskusana, ja kuten Francesco Sisci on huomauttanut, juuri vaikeina aikoina valtiojohdon kannattaa suosia uskontoa ja urheilua. Urheilu ei Kiinassa vielä riehaannuta massoja samalla tavalla kuin länsimaissa.

Ajoimme, matelimme, loputonta tietyömaata, puhuimme niitä näitä puolueesta sekä Zhou Yongkangin, Sichuanin maakunnan entisen ykkösmiehen ja myös koko Kiinan turvallisuuspalvelun entisen johtajan odotettavissa olevasta kaatumisesta. Bo Xilaita tukenut ja lännessä puoluetšaariksi kutsuttu Zhou oli jo eläkkeellä, mutta Kiinassa myös huipulla olleilla eläkeläisillä on valtaa, jonka he voivat menettää. Ohimennen mainitsin, että en koskaan siteeraisi OJ:tä hänen oikealla nimellään. OJ tuhahti: ”Voit aivan hyvin käyttää nimeäni. Minä en pelkää mitään, en edes vihaista sikaa.”

Kutsun silti maasturin etupenkillä kuskin vieressä istunutta miestä yhä OJ:ksi, ja vain omista ajatuksissani sitä nimeä olen käyttänytkin. Nimi oli jostakin syystä juolahtanut mieleeni heti, kun tutustuimme, mutta hänelle sitä en ollut kertonut. Saattoi myös olla, että OJ ei todellakaan pelännyt ainnuttakaan Kiinan puolesta miljardista siasta, mutta muutoin hänen väitteensä pelottomuudesta ei ollut aivan totta. Sichuanin rajun maanjäristyksen jälkeen vuonna 2008 OJ ei pariin vuoteen ollut suostunut tekemään edes työmatkoja järjestysalueille, jotka nyt olimme jo pari kolme päivää sitten ehtineet ylittää ja ohittaa, ja kun ohimennen tapasimme amerikkalaisen free lance -toimittajan, joka oli matkalla uiguurien alueelle Xinjiangin maakuntaan, OJ piti tätä pähkähulluna. Xinjiangissa voi menettää henkensä, hän todisteli.

Uiguurit olivatkin olleet levottomia, räjäyttelleet pommeja ja surmanneet umpimähkäisissä puukotusiskuissa kymmeniä han-kiinalaisia. Amerikkalaisista OJ:n huoli hymyilytti; jenkki oli niin nuori, että hän oli vielä kuolematon. Annoin hänelle tutun yhdyshenkilön nimen Kashgarissa, ja myös minun teki mieleni Xinjiangiin, ei tosin nuoren kollegan eikä liioin vanhenevan OJ:n kanssa, vaikka OJ väitti olevansa alallaan paras koko laajassa Kiinan maassa. Vasta myöhemmin, kun olimme riitautuneet, sanoin tuntevani pari tusinaa parempaa.

Maasturi rytkytti tienpohjaa, joka paikoin tuntui louhikolta. Pimeni. Olimme olleet tien päällä tunteja, mutta silti matkaa, tai pikemminkin matka-aikaa, Maerkangiin riitti, sikäli kuin sinne olimme menossa. En ollut kartalla. OJ äänsi nimen Markhamiksi, mutta sen niminen kylä oli aivan toisaalla, Tiibetin maakunnassa Sichuanin rajan tuntumassa. Siellä olimme Anna-Liisan kanssa joskus yöpyneet. Karttoihin Maerkangin nimi oli translitteroituna joko Barkam tai Aba, mutta hiukan etelämpänä oli toinenkin paikka nimeltä Aba, joskin kiinalaisin karaktäärein se on aivan eriniminen.

Tällaista täällä oli: kiinalaisittain eri nimet saatettiin kääntää pinyinille samalla tavalla, paikoilla oli lisäksi tiibetinkielen nimi, ja varsinkin tiibetilaisten nimien translitterointi oli horjuvaa. Jos lisäksi luki vanhoja tekstejä, vaikka Mannerheimin matkapäiväkirjaa tai Joseph Rockin juttuja 1920-lu-

Xiahe, toukokuu 2014.

Labrangin luostari, kesäkuu 2011.

vun *National Geographysta*, nimet saattoivat olla täysin tunnistamattomia. Juuri nyt ongelma oli vain minun: kaikki muut olivat täällä kuin kotonaan. Moneen päivään en ollut nähnyt ainuttakaan ihmistä, joka ei olisi puhunut äidinkielenään joko kiinaa tai jotakin tiibetiläistä murretta.

13.

Tulimme Maerkangiin. Noin 160 kilometriä oli vienyt lähes kymmenen tuntia. Yövyimme ja jatkoimme matkaa: kaupungissa ei ollut mitään erityistä, mutta kävisimme katsomassa luostaria, jota rakennettiin liki tyhjästä uuteen loistoon valtavine, kullanvärisine buddhan patsaineen. Pinnat olivat pronssia, kertoi OJ. Ajoimme parisataa kilometriä kohti pohjoista, Hongyuaniin. Alkoi sataa, kovaa, eikä ollut lopettaa. Yövyimme ja väittelimme jatkosuunnitelmista. Jatkoimme kiertotietä Zoigen kaupunkiin, koska suora tie pohjoiseen oli poikki. Yövyimme Zoigessa; muuta tekemistä siinäkään kaupungissa ei ollut. Yli 70 000 ihmistä, lähes kaikki tiibetiläisiä, asui siellä, ja samanlaisia, hätäisesti rakennettuja, persoonattomia pikkukaupunkeja oli siroteltu pitkin läntisen Kiinan loputtomia nummia ja vuoriylänköjä. Johonkin niistä voisi asettua kuukausiksi ja nauttia olemisestaan.

Nummet olivat kauniita, ja kaunis oli myös nuori morsian, jonka tapasimme vähän ennen Zoigea ja joka sotilasmiehensä kanssa oli halunnut hääkuvansa otettavaksi kukkivalla tasangolla, keskellä ei-mitään. Urheasti nainen jaksoi poseerata olkapäät paljaina, vaikka ilma oli kirpeää ja vaikka maassa ryömivän kuvaajan oli työlästä löytää oikea valotus ja kuvakulma taivaan sinelle, keltaisten kukkien merelle sekä valkoiselle hääpuvulle. Kuvaajan assistentti seisoj etäämpänä hyödyttömän näköisenä; hänen kädessään roikkui heijastinlevy, jolle ei ollut käyttöä. Sulhanen armeijan vihreässä ja kultanappisessa lomapuvussa oli kersantti, morsian oli värjäyttänyt hiuksensa kastanjanruskeiksi. Kuvaaja ja hänen assistenttinsa olivat nuoria, hilpeitä tiibetiläismiehiä, univormuina farkut ja huppari.

Zoigessa OJ ja kuljettaja söivät aamiaisen. Join seuraksi teetä. Viivyttelimme. Vuoristotautini oli hiukan hellittämässä, mutta antibiootit eivät vielä olleet kunnolla pureet uuteen ripulikohtaukseen. Ravintolan täydellinen nimmittömyys, sementti ja kaakeli ja putkijalkaiset, huojuvat kalusteet tuntuivat paljauudessaan hyviltä; ympäristö oli persoonaton ja tyly kuin vanha merimieskapakka, ja persoonattomaksi tunsin myös itseni. OJ kertoili menneistä. Hän muisteli lapsuuttaan 1970-luvun Chengdussa, tuolloin vielä perinteisessä kaupungissa, missä hän eli pihatalossa isoäitinsä kanssa. Isä oli kaivosmiehiä, äiti oli lähetetty maaseudulle, *oppimaan työn kautta*, kuten sanonta kuului. Myös OJ sai satunnaisesti tutustua maalaiselämään. Koulusta lapsia vietiin retkille kaupungin ulkopuolelle, missä talonpojat kertoivat perheittensä surkeasta elämästä ennen vuoden 1949 vallankumousta.

Tie kohti Xiahea ja Labrangin luostaria oli äskettäin kunnostettu ja as-

valtoitu, ja tien reunamilla oli vielä työväkeä viimeistelemässä penkkoja. Py-sähdyimme. Osa miehistä keskeytti työnsä ja jäi nojailemaan lapioihinsa. He kertoivat olevansa kotoisin Ningxiasta, muutama sata kilometriä pohjoiseen, ja tekevänsä täällä töitä puolen vuoden pestillä, josta kaksi kuukautta oli jo takana. Ningxia oli ennen osa Gansun maakuntaa, mutta vuonna 1958 se irrotettiin hui-muslimien autonomiseksi alueeksi. Olimme joskus viivähätäneet sen pääkaupungissa Yinchuanissa, umpimodernissa paikassa jossa ei juuri hui-kansaa näkynyt.

Tietyömiehet olivat maaseudulta, enimmältään saman kylän väkeä, ja monilla oli muslimien valkoinen päähine hellehatun alla. Kotipuolella heillä oli perheensä ja maatilansa, joilla he viljelivät vehnää ja kasvattivat vuohia. Täällä he asuivat yhteismajoituksessa tunnin matkan päässä työmaalta, ja kyseessä oli oikea talo, ei parakki tai telta kuten usein oli laita. He tekivät seitsemän päivän työviikkoa, mutta sadepäivinä ei töitä tehty eikä niiltä päiviltä saanut palkkaa. Poutapäivän palkka oli 120 yuania, mikä tuntui yllättävän isolta; vain muutama vuosi aiemmin olimme tavanneet Yunnanissa jotakuinkin samassa asemassa olevia maatyöläisiä, joiden päiväpalkka oli 20 yuania. Kiina rikastuu, OJ kommentoi. Niin tietysti oli, ja jossakin määrin se koski lähes kaikkia. Hyvästelimme onnea toivotellen työväen ja heidän työnsä johtajansa, joka vaikutti yhtä rennon hyväntuuliselta kuin porukkansakin.

14.

Vasta asvaltoitu mutkaton valtatie jatkui läpi ylänköalueen loputtoman nummen. OJ:n ajatus harhautui kirjoihin. Hän kertoi yllättyneensä Mo Yanin kirjallisuuden Nobelin palkinnosta, lähinnä siksi, että ei ollut kirjailijasta ikinä edes kuullut. Nobelia OJ piti hyvänä asiana, mutta Mo Yanin kirjoista hän ei välittänyt. ”Ne ovat liian paksuja.”

OJ kertoi lukevansa paljon, mutta mieluiten hän luki aikakauslehtiä, *Valitut palat* -tyyppisiä julkaisuja, jotka tiivistetysti kertoivat kiinalaisten ja vähemmistökansojen menneestä elämästä. Yhden ihmisen kirjoittamat kirjat olivat sivumääränsä vuoksi liian vaivalloisia. Kuuntelin hajamielisesti, oli vaikea keskittyä, mutta ihmettelin, mitä hän tarkoitti sairailta – *sick* – kirjoilla, kunnes tajusin, että olin itse sairas ja että kirjat olivat paksuja – *thick*. Televisiosta tai internetistä OJ ei välittänyt seurata modernia Kiinaa. Häntä kiinnostoi aika ennen vuotta 1949.

OJ suri kotikaupunkinsa muuttumista, liiallista länsimaalaistumista ja ihasteli ympäröivän nummimaiseman kauneutta. Kaunis se olikin, kaunis ja loputon, ja lopulta yksitoikkoinen. Katselin sikoja pelkäämättömän mutta uiguurien väkivaltaa kammoksuvan miehen niskaa, ja tunnint kului. Matkanteko katkesi vain joihinkin satunnaisiin, koko tien täyttäviin lammaslau-moihin, ja kerran kohtasimme kaksi vanhaa pyhiinvaeltajaa, miehen ja naisen, joiden etenemistä muutama kiinalainen nuori oli pysähtynyt valoku-

vaamaan. Joskus vastaan ratsasti nuori, komea tiibetiläispaimen, joka saattoi kaitsea satoja jakkeja. OJ kertoi, että yhden jakin hinta vaihteli 2 000 yuanista 5 000 yuaniin, joten ohitimme kiinalaisessa mittakaavassa valtavia, laiduntavia omaisuusmassoja. Siksi nuoret, niin OJ kertoi, eivät täältä muuttaneet kaupunkeihin. Se ei kannattanut.

OJ puhui paljon henkisyystä ja hengellisyydestä, kiinalaisten perinteiden katoamisesta ja materialismista, rahanpalvonnasta, mutta kaikki tämä ei estänyt häntä tavanomaiseen tapaan huijaamasta minulta parikymmentä yuania siellä, neljäkymmentä täällä. En puuttunut niihin. Sertarin piirikunnassa, Larung Garin luostari kaupungissa, OJ oli pelastanut minut paljon pahemmalta. Olimme nousseet vuorille liian nopeasti, ja ensimmäisenä aamuna Larung Garissa hereille havahtuessani en kyennyt sängystä edes vessaan. Tunnit kuluivat, olin tajuissani, mutta käsitykseni tilanteesta oli harsoinen. OJ tuli hotellihuoneeseeni, sitten tuli lääkäri, ja sen päivän olin vuoristotautisena tiputuksessa, happiviikset nenän alla. Sattumoisin OJ ja kuljettaja olivat nukkuneet huoneessa, josta oli lukitsematon väliovi minun huoneeseeni. Aikansa odoteltuaan OJ oli huolestuneena päättänyt tarkistaa tilanteen.

Nyt olimme tulossa Xiaheen ja Labrangiin. Olimme olleet toista viikkoa yhdessä, ja sateiden jälkeen olimme olleet kiivaasti eri mieltä, voiko Larung Garin tietä ajaa takaisin. Kuljettaja ja OJ pitivät tietä nyt liian vaarallisena, ja kerroin oman näkemykseni, missä Tiibetissä ja Sichuanissa oikeasti oli vaarallisia teitä. Hävisin väittelyn. Larung Garissa erityistä on sen kupeessa sijaitseva luostari ja luostarin ympärillä 40 000 munkin kylä vuoren rinteessä, ja Larung Gar on myös yksi niistä paikoista joissa tiibetiläiset viime vuosina olivat tehneet polttoitsemurhia. Nyt olin nähnyt kahden pyhiksi mainitun vuoren huipun, Alan ja Danjianin, suojaaman paikan vain pikipäin, iltahämärässä. Olin alkanut vähin erin virotta vuorokautta myöhemmin, kun olimme ajaneet kilometrin tai kaksi alemmaksi.

Emme palanneet Sertariin ja Labrangissa riitelimme. Nyt kyse oli suuremmista summista ja ajamattomien kilometrien korvaamisesta. Asiasta ei tullut valmista, ja tympääntyneenä maksoin lopulta puolet vaaditusta ja jätin OJ:n ja kuljettajan ravintolan pöytään. Edessä oli muutama joutilas päivä kaupungissa, joka näytti viime kerrasta kovasti muuttuneen. Muistin Niu Niun ja hänen pitsansa. Makasin hotellihuoneessani, luin Joseph Rockin tekstejä tältä seudulta ja olin väsynyt Kiinaan, väsynyt materialistisia arvoja ja retoriikassaan väheksyviin kiinalaisiin, väsynyt itseeni. Eristyneisyys tuntui hyvältä. Nettiyhteyksiä ei ollut, ei ollut ollut pariin viikkoon. Join äitellä, kiinalaista murukahvia, poltin yhden savukkeen, vaikka olin ajat sitten lopettanut, ja kuuntelin tietokoneelta pari Irwin Goodmanin laulua. Toisessa mentiin rinta kaarella läpi elämän helvetin. En tohtinut soittaa Jimi Hendrixiä, en Howlin' Wolfia, en edes Gary Moorea. Nukahdin Maurice Ravelin pianoon ja viuluun, aution surumieliseen sonaattiin, ja havahduin kevyestä horteesta koputukseen. Ovella seisoj OJ. Hän halusi ennen kotiin lähtöään lahjoittaa minulle kymmenen pussia wieniläistä pikakahvia.

15.

Pulleat pilvet kumpuילוivat luostarialueen yllä, aurinko häikäisi, ja rampa kääpiö, kerjäläinen, istui jalat ristissä jalkakäytävällä, selkä vasten roska-laatikkoa, ja laski rahojaan. Istuksimme sementtitasanteella Zhaziqi-kadun päässä, nuori poliisi, nuorehko tiibetiläismies joka paranteli päiväänsä tuoppillisella paloviinaa, sarvekas pässi sekä minä. Totesin kaupunkia kovasti rakennetun sitten viime näkemän. Tiibetiläinen myönsi ja yritti tarjota tuopistaan pässille. Eläin ei ollut huomaavinaan.

”Hän ilmeisesti on raitis.”

Jotakin sanoakseni kysyin, mitä nuori mies itse puuhasi elämässään, ja hän kertoi omistavansa ravintolan, jonka seinään lähes nojasimme. Sanoin, että olin käynyt siellä edellisenä päivänä ja että paikka oli viihtyisä.

”Huomasin sinut.”

En välittänyt kerrata julkista riitaani OJ:n kanssa, joten kysyin, mistä Xiaheen oli rahaa virrannut.

”Kaupunkia on rakennettu hallituksen rahoilla, mutta luostarin korjaukseen rahat ovat paikallisilta ihmisiltä.”

Tiibetiläinen katsoi tiukasti silmiin korostaessaan luostarin rahojen alkuperää. Kuten monet tšekäläiset hän pyrki vaikuttamaan sitä selvemmältä mitä syvemmin paloviinatuoppi tyhjeni. Poliisi, melkein vielä poika, puuttui puheeseen kiinaksi, nuuhkaisi tutkivasti ravintoloitsijan tuoppia ja hymyili. Pässi makasi keskellämme sarvet sojossa ja turpa sementissä, piittaamatta sen enempää meistä kuin katuelämästä joka oli vilkasta, paljon vilkkaampaa kuin kolme vuotta sitten, kun kuljin täällä Niu Niun kanssa. Päätin kiertää koran. En ollut varma, tekikö Joseph Rock saman. Tuskin. Tuskin kiersi Mannerheimkaan.

16.

Joseph Rock oli itävaltalais-amerikkalainen itseoppinut kasvitieteilijä, jonka töihin ja elämään palaamme myöhemmin, Yunnanin yhteydessä. Rock oli muuttanut Yunnanin maakuntaan, Lijiangin seudulle, 1920-luvulla ja kun hän 1920-luvun puolimaissa lähti Chengdusta kohti läntistä Sichuania ja Labrangin luostaria Gansussa, saattuessa oli 140 kiväärein ja pistimin varustautunut jalkaväen sotilasta sekä jonkin verran ratsuväkeä. Muulit kantoivat paitsi ruokaa ja matkalla jaettavia lahjoja myös Rockin valokuvauslaitteistoa sekä levysoitinta ja Enrico Caruson äänitteitä. Ehkä mukana olivat myös kultalautaset joilta Rock tapasi aterioita. Sellaista saattuetta ei ollut edes eversti Mannerheimilla parikymmentä vuotta aiemmin saati Eric Enno Tammilla tai minulla, jotka tulimme tänne ensi kerran vaivattomasti bussilla ja ilman aseita.

Mannerheim 1947

Eversti Mannerheim
Kashgarissa 1906.

Mannerheim ja Rock tarvitsivat apuvoimia. Rockin aikaan Qinghaissa oli vallassa sotalordi nimeltä Ma Qi, hui-muslimi joka oli pysynyt uskollisena horjuvalle tasavallalle ja jolla oli oma armeijansa. Labrangin luostarin Ma valloitti 1917, kymmenkunta vuotta sen jälkeen, kun Mannerheimilla oli ollut täällä omat ongelmansa.

Etninen välienselvittely jatkui vuosikautia, ja vuonna 1921 Ma armeijoinen murskasi kapinaan nousseet Labrangin munkit. Neljä vuotta myöhemmin tiibetiläiset kapinoivat jälleen, ja Ma lähetti paikalle 3 000 miehen armeijan, jolla oli konetuliaseita. Tuhansia munkkeja tapettiin. Silti taistelut jatkuivat. Välillä tiibetiläiset ja mongolit liittoutuivat muslimeja vastaan, ja vuonna 1928 Ma käynnisti kansanmurhan kohteenaan tiibetiläinen golok-heimo, ja juuri Keltaisenjoen latvuksilla asuvien golokien pyhälle vuorelle, Annye Machenille, Joseph Rock mieli päästä.

Tilanteen rauhoittumista hän joutui odottamaan pitkään Chonin luostari-kaupungissa, Labrangin kaakkoispuolella. Siellä hän tapasi erään lapsi-buddhan. Kyseessä oli Labrangin luostarin elävä buddha, Oppimisen Jumalan inkarnaatio, joka oli 12-vuotias ja joutunut pakenemaan Ma Qin joukkoja syrjäiseen luostariin Chonin lähetyksillä. Poika istui korokkeella keltaisessa satiinissa ja munkin päähineessä, kun Rock tuli jättämään hänelle lahjansa. Samalla Rock pyysi pojalta, tai pikemminkin tämän isältä, suosituskirjettä golokien päämiehelle. Sitä hän tarvitsi päästäkseen Annye Machenille.

2010-luvulla Xiahea ja Labrangia ympäröivät vuoret olivat enimmältään puista paljaat, mutta 1920-luvulla metsää vielä oli, ja Labrangiin päästyään Rock sai kuulla luostaria vastapäätä olevalla vuorella kasvavan kuusimet-sän olevan peräisin kauan sitten eläneen, kuuluisan munkin hiuksista. Kun munkki leikkautti tukkansa, hiukset juurtuivat vuoreen ja kasvoivat sankaksi metsäksi. Nyt siellä täällä näkyi nuorta, tasakasvuista puustoa, joka ilmeisesti oli peräisin istutuksista.

Rockin kuvauksen perusteella tiibetiläisten heimojen sodankäynti oli rohkeaa, raakaa ja järjestäytymätöntä. Muslimit olivat kurinalaisempia ja vielä raaempia. Enää vieras ei Xiahessa tavoittanut edes aavistusta vanhoista ristiriidoista. Tiibetiläiset kansoittavat pitkän pääkadun, Zhaxiqin, eteläpäätä, muslimeja tapasin saman kadun pohjoispäässä, missä myös uusi, kaupallinen elämä tuntui kukoistavammalta. Tuskin jännitteet tyystin olivat hävinneet: uutismuisti kertoi, miten tiibetiläisten väkivaltaiset protestit 2008 Lhasassa kohdistuivat myös hui-muslimeihin, ja vähän aiemmin muslimit ja tiibetiläiset olivat ottaneet yhteen Yushussa, Qinghain maakunnan eteläosassa.

Rockia hämmästytti Labrangissa erityisesti muslimisotilaiden parakkikylän likaisuus. Hänen kuvauksensa toi mieleen, mitä Väinö Voionmaa kirjoitti Tampereen historiassaan 1800-luvun jälkipuoliskosta: nopeasti kasvava kaupunki oli hengenvaarallinen kaikkialle levitettyjen ihmisten eloperäisten jätteitten vuoksi. Olisi tarvittu Herkuleen urotyötä Augeiaan talleissa, mutta urakka oli Voionmaan mukaan yököttävä ja vailla erityistä kunniaa.

Rock keskusteli pitkään luostarin johtajan kanssa. Tämä uteli, oliko Rock

käynyt maissa, missä ihmisillä oli koiran tai lampaan pää. Kun Rock epäili tällaisten maiden ja ihmisten olemassaoloa, apotti – tällä arvonimellä Rock häntä kutsui – hymyi kohteliaasti ja sanoi: ”Kyllä heitä on. Kirjoissamme kerrotaan sellaisista ihmisistä.”

Miehet kävivät myös keskustelua Maan luonteesta. Apotti tiesi Maan olevan litteä ja että sen keskellä oli korkea vuori, jonka taakse aurinko aina välillä katoaa ja siten aiheuttaa yön. Ulkomaalaiset olivat apotin mukaan jopa lentäneet vuoren ylitse. Rockin kuvaama keskustelu perimmäisistä asioista olisi saattanut olla vielä mielenkiintoisempi, jos paikalla olisi ollut myös se vedenkantaja joka myöhemmin selitti Rockille, että elävät buddhat ovat poliittinen ja diplomaattinen järjestelmä: valaistuneiden uudelleensyntymät näyttivät aina tapahtuvan ylhäisille perheille otollisesti, kun taas hänen kaltaisilleen jotka tässä maailmassa omistivat vain pari vuolta, ei sellainen onni langennut koskaan.

Kun keskipäivän aurinko kävi liian paahtavaksi, makasin huoneessani, luin Rockin tekstejä ja muistelin 1950-luvulla kuollutta, traagista tiibetiläisajattelijaa Gendun Chophelia, vakaumuksellista buddhalaista, joka vietti holtitonta elämää ja arvosteli kiivaasti kansansa ja aikalaistensa tietämättömyyttä. Nyt etäisyyttä tuohon kaikkeen oli niin paljon, että ei tehnyt mieli muodostaa mielipidettä edes vanhasta, feodaalisesta Tiibetistä, jossa vielä 1940-luvulla oletettiin Maa litteäksi. Tuntui, että uskon ja jopa tiedon asioista oli paha sanoa muuta kuin että kaikki ihmisen luomat järjestelmät, maalliset ja taivaita tavoittavat, aina lopulta korruptoituvat.

Lampaanpäiset ihmiset toivat mieleeni myös ne vanhat, halkeilleet patsaat jotka muuan fengdulainen taksikuski meille vuosia sitten löysi, ja yritin ymmärtää nuoria punakaartilaisia, jotka Fengdussa kertoivat kansalle, että eivät hirttäytyneitten henget ihmisiä syöneet. Kahta oppia Kiinan talonpojille ja maan kymmenille vähemmistökansoille oli ulkoapäin tuputettu, ja varsinkin toista niistä, kommunismia, väellä ja voimalla. Toinen oli selittänyt jumalat pelkäksi taikauskoksi, toinen väittänyt, että jumalia on vain yksi. Saattaa olla, että varsinkin Yunnanin pienet kansat olisivat pärjänneet paremmin ilman kumpiakin ilosanoman tuojia. Kommunistien kielenkäyttöä he saattoivat ymmärtää paremmin kuin kristittyjen: kommunistien mukaan uskonto oli oopiumia kansalle, ja oopiumi tässä maassa totisesti tunnettiin.

Läntisiä lähetyssaarnaajia oli Kiinassa liikkunut vuosisatoja. Usein he olivat yksinäisiä miehiä, jotka elivät alkeellisissa oloissa, vieraiden ihmisten keskellä, vailla kontaktia kotimaahan. Monet olivat kuolleet Kiinassa, puoleksi kiinalaistuneina, yksinäisinä ja hiukan pateettisina hahmoina, joilla ei suurta menestystä työssään ollut. Joskus heidän jäljiltään jäi pieni, kummallinen kyläyhteisö, jollaiseen Niu Niu oli syntynyt ja joka ajan myötä kuihtui pois. Vasta 2000-luvulla kristinusko on alkanut vetää kiinalaisia voimakkaammin puoleensa. Menneiden vuosisatojen saarnaajille menestys ei ollut edes järin tärkeää. Archibald J. Little kertoo tapaamistaan protestanttisista lähetyssaarnaajista:

He elävät kovaa elämää ja tekevät työtä mitä epäkiitollisimmalla maa-perällä, mutta koska he uskovat olevansa vain toteuttamassa Herransa käskyä ja jättävät tulokset hänelle, heitä ei näytä huolestuttavan, että niin harva kääntyy Kiinassa aidoksi protestantiksi.

Kommunisteille pelkkä suostuttelu ei riittänyt. He käyttivät myös voimaa, ja heille menestys oli eilinehto. Pohjimmiltaan he olivat lännen valituksen aatteiden kasvatteja, aivan kuten minä ja koko moderni maailma olemme. Silti tai juuri siksi päätin, ehkä etäisestä myötätunnosta, ehkä ni-mettömästä kaipuusta tai ehkä vain verrytteläkseeni vanhoja, väsyneitä koi-piani, kiertää Labrangin koran.

Oliko kyse uskonnollisesta vai kulttuurisesta kannanotosta? En tiennyt. Nykyisin on tapana puhua perinteisestä kulttuurista, kun ei haluta koros-taa outoa uskontoa tai hankalaksi koettua menneisyyttä. Aikoinaan tiibeti-läistä luostarilaitosta pidettiin maaorjuuden ja taikauskon järjestelmänä, ei-vätkä kiinalaiset ja tiibetiläiset kommunistit olleet ainoita, jotka ajattelivat näin. Se perinne katkesi väkivalloin. Nyt luostarit ovat jälleen uskonnolli-sia keskuksia, mutta ne ovat myös matkailukohteita, ja vanhassa Amdossa eli Sichuanin ja Gansun tiibetiläisalueilla niillä hetkittäin on poliittista mer-kitystä. Niihin keskittyy tiibetiläisten vastarinta, jota hallitus pyrki kontro-loimaan sekä valvonnalla että rahalla. Lähdin koralle selvittääkseni ajatuk-siani uskonnoista, kulttuurista ja perinteistä, politiikasta ja väkivallasta, jo-ka on joko rakenteellista tai veristä, mutta eivät ne sielläkään selkeytyneet.

Hui-muslimi. Xiahe, kesäkuu 2008.

Kyseessä ei ollut sankarimatka, vaikka polku paikoin oli kaita ja kivinen, jyrkkäkin, aurinko paahtava ja kameralaukku raskas. Kora on kolme nel-jä kilometriä pitkä, ja vanhat tiibetiläiset, joilla toinen jalka oli jo haudassa, kiersivät sitä tynnen sitkeinä. Liki koko kierroksen tehtyäni jäin lepäämään ylärinteeseen pienen, varastomaisen rakennuksen varjoon ja katselin, miten koko ajan edelläni kulkenut hyvin vanha pariskunta jatkoi kävelysauvoineen levollista matkaansa.

Unohduin nojaamaan tilienpunaiseen, ikkunattomaan rakennukseen. Edessäni oli toinen samanlainen, ja seuraava, valkeaksi kalkittu rakennus muistutti suurta stupaa. Muutama kana kuopsutti ja nokki kuivaa maata ylem-pänä olevan maalaistalon pihalla, jostakin lehahti parvi mustia lintuja stupan kattorakennelmiin. Aika alkoi kadota, ja vaikka join runsaasti vettä, tuntui kuin olisin vähin erin haihtunut ilmaan. Ohenin, olin kaukana, mutta en ollut varma mistä. Vanhoja pariskuntia kulki ohitse, sitten nuorehko han-kiinalai-nen nainen farkuissaan, tämän perässä joukko tiibetiläisiä nuoria miehiä, jot-ka heti näki maalta tulleiksi, ja sillä hetkellä oli päivänselvää, että elämässä ei ollut mitään sen kummempaa tai tärkeämpää kuin kiertää kora. Viisitoista vuotta pitkin ja poikin Kiinaa oli tuonut minut tämän rakennuksen varjoon, tähän pelkistettyyn ymmärrykseen, joka ei ollut vastaus sen enempi uskonnon kuin politiikan tai väkivallan kysymyksiin. Voisin soittaa Anna-Liisalle. Voi-simme lopun ikäämme kiertää täällä onnellisina ympyrää. Vaivuin unen rajal-

Labrangin luostari, toukokuu 2014.

le, silmät avoinna, ja myöhemmin, noustessani jalat kangistuneina ja jatkaessani matkaa, ajattelin, että *Suuren Virran* kronologinen päätepiste oli nyt ja tässä. Oli kesäkuun 1. päivä vuonna 2014. Kello oli 14.47.

Tähän tämä kirja ajallisesti loppuu, vaikka teksti ja kirjoittaminen jatkuvat. Entä mistä tämä alkoi? On olemassa jonkinlainen alkukuva. Oli 1990-luvun loppu, oli syksy, olin ensi kertaa tässä maassa, Kiinassa ja Pekingissä. Syysaurinko paistoi matalalta, etelälounaasta viistosti Tiananmenin aukion ja historiamuseon takaa. Aurinko siivilöi Chang'an-katua reunustavat poppelit, sai poppelien takana Kielletyn kaupungin muurin hehkumaan kiinanpunaisena ja tuuliset lehdet jaloissamme valaisemaan kulkua keltaisella kahinallaan. Vanha, sinipuseroinen mies harjoitteli muurin kupeessa Pekingin oopperaa. Toisen vanhan miehen soittama erhu toi lauluun etäisen, lähes poissaolevan valituksen väreen, ja viisto aurinko valotti miesten kasvot liki uurteettomiksi. Linnut puiden oksiin ripustetuissa häikeissä olivat vaihti. Jostakin takaa kuului kerjäläisen vaimeneva parku; olimme ohittaneet tämän juuri äsken, Peking-hotellin komean vanhan osan edessä, missä kerjäläinen huusi tuskasta ja ryömi kiveyksellä eteenpäin, kuin joukoistaan jäänyt sotilas, yhtä kainalosauvaa ja veristä jalantynkää raahaten. Tienanmen avautui edessämme niin suurena, että kaikki ihmiset pienenivät sen keskellä mättömiksi, Mao Zedongin kuva punersi illansuun valossa Kielletyn kaupungin portin yllä, pyhäisesti pukeutuneet kotimaan matkailijat kuvasivat toisiaan portin edessä, ja korkealla taivaalla, liki näkymättömissä, lepatti yksinäinen leija tiukasti paikallaan, niin kuin viehe virtaavassa tuulessa. Olin juuri täyttänyt 49 vuotta. Oli kuulas, marraskuinen päivä, jossa ei ollut mitään erityisen merkittävää, mutta Pekingin taivas oli hetkeksi avautunut umpimielisestä nokisuudesta, ja arvelin palaavani tähän maahan. Labrangissa kesäkuussa 2014 aurinko kiertyi hitaasti selän taakse, länteen, ja muistin miten viisitoista vuotta aiemmin ja parituhatta kilometriä idempänä istahdin katuparturiin. Annoin hiusteni lyhetä, sallin vanhan miehen hieroa niskaani. Ostin kaupan halvinta pontikkaa, liki ilmaista ja niin kammottavan makuista, että aamulla krapula haisi avoviemäriille. Kului puoli vuotta. Kului vuosi, kului viisi. Aina kun palasimme, Peking oli muuttunut. Viulunsoittajat ja laulajat, lintuhäkit ja heinäsirkoja ulkoiluttavat vanhat miehet katosivat. Keskustan nuhruiset kortteliravintolat katosivat. Korttelitkin katosivat. Katupartureita ei ollut enää missään, mutta yhtäkkiä vanhan hutong-alueen keskellä oli avara puistokatu, jonka juuri istutetut poppelit näyttivät satavuotiailta. Kerjäläiset häädettiin ensin Dhasalanin alueen laidalle, sitten läntisten ostoskeskusten liepeille, ja yhä harvempi nukkui öitään ydinkeskustan kaduilla likaiseen tikkiin ja sanomalehtiin kääriytyneenä. Wangfujingin seutu täyttyi uusista ravintoloista ja uusista tavarataloista, jotka olivat sikäli mielenkiintoisia, että ne olivat samanlaisia kuin kaikkialla. Jangtsella ja sen eteläpuolella maa muutti rytmiään. Kun juna kulki läpi Pekingin loputtomien esikaupunkien, kaikki oli harmaata. Taivas oli harmaa, maa oli harmaa. Puut ja pensaat kyyhöttivät harmaina kuin ketjupolttajat lentoasemien

tupakkakopeissa, ja usein asumuksista oli vaikea sanoa, olivatko ne rakenteilla vai jo vanhuuttaan romahtamaisillaan. Arkeologisista kaivauksista ne erottuivat tiilikasojen päällä ammottavien lautasantennien vuoksi. Junat olivat aina täpötäysiä, ihmiset seurallisia ja meluisia, ja aina avautui nukutun yön jälkeen eteläinen Kiina yhtä valoisa ja vihreänä, rehevänä ja raikkaana kuin ennenkin, eikä missään ollut niin vihreää ja valoisa kuin eteläisimmässä Kiinassa, Vietnamin, Laosin ja Burman rajaseuduilla. Niihin viidakoihin usein teki mieli. Valoa riitti myös lännessä, tiibetiläisten mailla, missä paloviina oli pehmeää ja raaka politiikka pinnan alla. Xinjiangissa uiguurimuslimit eivät juoneet viinaa, mutta siellä oli usein tunne, että lähistöllä joku hypisteli käsikranaatin sokkaa sormissaan, ja silloin tällöin joku todella niin teki, joskaan ei meidän lähellämme. Labrangin koran varrella kesän alussa 2014 tuntui, että vuodet olivat vähenemässä, mutta muutoin noudattaisimme pääministeri Zhu Rongjin jo 1999 muotoilemaa politiikkaa: on lähdeävä länteen, läntiseen Kiinaan. Senkin takia tiesin, että seuraavana päivänä oli päästävä Xiningin kaupunkiin, tavattava siellä Anna-Liisa ja noustava Lhasaan menevään junaan. Koran kiertäminen elämäntehtävänä saisi jäädä jonkin verran tuonemmaksi.

Khampa-mies. Xiahe, toukokuu 2014.